БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттингеи

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958 МАРТ 25 ВТОРНИК № 60 (4030)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА

Көдээ ажыл-агыйның хөгжүлдезинге канчаар-даа аажок улуг базым (1 арын).

«Джорнэл оф Коммерс» деп америк солуннуң төлээлекчилери Э. Риддерни болгаш Г. Людикени Н. С. Хрущевтуң хүлээп алганы (1 арын).

ВЦСПС-те: Улус ажыл-агыйның чөвүлелдериниң профэвилелдериниң чер-чер комитеттериниң даргаларының чөвүлел хуралы (1 арын).

Сорук кириишкинниг чырыткыланчак уран-чүүл (1 арын).

Колхоз тургузуун улам ынай хөгжүдер болгаш МТС-терни эде организастаар дугайында айтырыгны бүгү улустуң чугаалажып турары (2 арын).

Колхозтарда часкы тарылгага белеткелдер (3 арын).

С. Комбуй-оол. — Школа ыяжының белеткелинде (3 арын).

Н. Суваң-оол. — Колхозтуң одарында (3 арын).

В. Соколов. — Мал ажылынга мурнакчы дуржулганы нептередириниң экономика талазы-биле чогумчалыы (3—4 арыннар).

С. Шалчима. — Совет хоойлу социалистиг өнчү-хөрецгениниң камгалалында (4 арын).

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң сессиязының будүүзүнде (4 арын).

Тудуг ыяжының белеткелин улам күштелдирер

Областың колхозтары болгаш бүдүрүлге черлери чыл белген тудум-на хөй-хөй чаа тудугларны ажыглалга киирип турарлар.

Бо чылын тудуг талазы-биле улуг ажылдар планнаттынган. Ук ажылдарның бүдүрүлге, көдээ ажыл-агый артели бүрүзүнге чедиишкинниг шиитпирлеттинери чүүн-даа мурнунда тудуг материалдарын четчир санныы-биле бүрүн белеткеп алырындан шуут хамааржыр. Областың чамдык колхозтары эрткен чылын тудуг материалдарын чедир белеткеп албаанындан тудуг планын күүседип шыдаваннар. Ылангыя ниитиниң малынга кажаалар тударының планын 1957 чылда Улуг-Хем болгаш өске-даа районнарның чамдык колхозтары ыракта чедир күүсетпээнин демдеглээр херек. Ол чорук малның продуктүлүг чоруун бедидеринге болгаш ооң чаш төлүн бүрүн доруктуруп алырынга улуг моондакты таварыштырып турар.

Март ай тудуг материалдары белеткээриниң, ылаңгыя кестинген ыяшты тудуг шөлдеринче сөөрттүрүүнү эн-не чугула болгаш шиитпирлиг үези болур. Ындыг турбуже Таңды, Сүт-Хөл, Чаа-Хөл, Бай-Тайга районнарда тудуг материалдарының белеткели ам ооҗум темп-биле чоруп турар. Ооң чылдагаанын ыяш белеткелинче чогуур кичээнгейни салбайн турары-биле тайылбырлап болур. Ооң чижээнге Таңды районнуң «Тиилелге» колхозун (даргазы эш Кара-оол) көргүзүп болур. Тудуг ыяжының белеткелинче чоруткан кижилер аъш-чем аймаа-биле четче хандырбаанындан олар тайгага үр болбайн чаныс келген, а ыяш сөөрттүкчүлери кестинген ыяш чогундан бүдүн хүн иштинде долу ажылдавайн турар. Бо ышкаш ооң-даа өске четпестер тудуг ыяжының белеткелинге улуг моондакты үжураштырып турар. А чамдык районнарның колхозтары тудуг ыяжының кезилдезин эки чорудуп турза-даа, тудуг шөлдеринге кестинген ыяшты мөөңнээриче чогуур кичээнгейни салбайн турары четпес. Улуг-Хем районнуң колхозтары тудуг ыяжы кезер планын ниитизи-биле 88,2 хуу күүсеткеннер, а тудуг шөлдеринге ыяш дүжүрениң планын бо хүннерге чедир чүгле 7,6 хуу күүсеткен.

Моон алгаш көөрге чамдык СЭКП райкомнарының, райкүүскомнарның болгаш МТС-терниң талазындан колхозтарда тудуг ажылын ам-даа эрецгей удуртуп, тудуг ыяжы белеткээриниң болгаш сөөрттүрүүнүң эн-не таарымчалыг үелерин алачайгаарлаашкынның ёзузу-биле эрттирип турары тодаргай көстүп турар. Партия райкомнарының, райкүүскомнарның амгы үеде бир чугула сорулгазы болза, тудуг ыяжының белеткелинче, ылаңгыя кестинген ыяшты хар эрип, шанак оруу үрелгиже чедир тудуг шөлдеринге дүжүреринче бүгү күштерни болгаш аргаларны мобилизастаары болур. Бо чылдың планында көрүнген бүгү тудугларга четчир санныг ыяшты, дашты болгаш өске-даа тудуг материалдарын белеткээр херек.

Чүүн-даа мурнунда тайгада кестинген ыяшты чер актады болгаш тудуг шөлдеринче сөөрттүп турар колхозчуларның күүн улгаттырып, оларның күш-ажылын шын организастап, чепсек-херексел болгаш тырттар күш-биле үзүктел чок хандырар херек. Эрткен чылын Сүт-Хөл, Бии-Хем, Таңды, Тес-Хем районнарның колхозтары белеткеттинген тудуг ыяжының үчгле чартык хуузун тудуг шөлдеринге сөөрттүп ап, дыка хөй эки шынарлыг ыяшты кескен черлеринге хевээр каанкан болгаш ол ажылга хөй артык чарыгдалдарны үндүргеннер. Эрткен чылдың ындыг частырыгларын бо чылын канчап-даа катаптавазы чугула.

Каа-Хем районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң баштаар чери эрткен чылдың частырыгларындан чогуур түүнелди үндүргеш, бо чылын тудуг ыяжының сөөрттүлгезинче улуг кичээнгейни салып, ыяш сөөрттүлгезинге 20 ажыг аътты, 2 машинаны, 1 тракторну тургускаш, белеткээн ыяштың 70 хуулун тудуг шөлүнде дүжүрген. Районнуң өске-даа колхозтары сөөрттүлгеде ийи-ийи машиналарны, тракторларны ажыглап турарлар. Ооң түүнелинде район ниитизи-биле тудуг шөлдеринче ыяш дүжүрер планын бо үеге чедир 40 хуу күүсеткен. Үстүнде айыттынган саннардан алгаш көөрге, тудуг ыяжының белеткелинче улуг кичээнгейни салып турар колхозтарда, районнарда ажыл-херектиң эки болуп турары тодаргай болуп турар.

Колхозтарда тудуг ыяжын сөөрттүрүнге ажыглап болгу дег бүгү автомобиль болгаш аът транспортун бүрүн ажыглап тургаш, кестинген ыяштың чаныс-даа кубометрин черге кагбас дээш шанак оруу үрелгиже чедир тудуг ыяжының сөөрттүлгезин улам күштелдирерин база катап демдеглээр херек.

Колхозтар баштаар черлери тудуг ыяжы сөөрттүрүнүң тускай графигин бригада, звено бүрүзүнге тургузуп, ук графиктиң күүселдезин шыңгыы сагыыр хүлээлгелиглер.

Ыяш белеткелчилериниң бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургузары болгаш оларның амыдыралынче улуг кичээнгейни салып, аъш-чем хандырылгазын үзүктелдирбес херек.

Тудуг ыяжының сөөрттүлгезинге комсомолчуларны болгаш аныяктарны идепкейлиг киириштирип, ыяш сөөрттүлгезиниң талазы-биле шалыпчы он хонуктарны чорудуп турар комсомол организацияларының патриоттуг эгелээшкинин бүгү талазы-биле деткиири чугула.

Областың үлетпүр эргелелиниң ыяш белеткээр организациялары бо чылын Кызылдың тудугларына эки шынарлыг хөй тудуг ыяжын бээр хүлээлгелиглер. Участоктарда ыяш хөй кестинген-даа болза, ооң сөөрттүлгези графикте көрүнгениннден хожудан турар. Сыстыг-Хемниң леспромхозу февраль айда 2 муң ажыг кубометр ыяшты хем унунга сөөрттүп чедирер тургаш, чүгле муң хире кубометрни эккеп дүжүрген ийикпе, азы ыяш сөөрттүлгезиниң графигинден 20 хонук озалдаан. Ооң чылдагааны чүдел дээрге, ыяш сөөрттүлгезинде транспорт болгаш ажылчын күжүнүң чедишпейн турарында болур. Салдадыр ыяшты хемнер унунга хар эрииже чедир бүрүн мөөңнеп алыр дээш областың үлетпүр эргелели, Каа-Хем, Тожу райкүүскомнары тудуг ыяжының сөөрттүлгезинге бүгү бар арга, курлавырларны ажыглап, ол ажылче четчир санныг ажылчын күжүн мобилизастаар ужурлуглар.

Колхозтарның, үлетпүр черлериниң тудуг бригадаларының дыка хөйү ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүн таварыштыр тудуг ыяжы кезериниң планнарын күүсеткилээн болгаш ооң сөөрттүлгезин хайныышкынныг чорудуп турарлар. Ыяш белеткелчилериниң күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүн бүгү талазы-биле деткип, оларның ортузунга социалистиг чарышты улам калбартын, бригадаларга, звеноларга хана солуннарны, агитхуудустарны доктаамал үндүрери партия эге организациларының хүлээлгези болур.

„Джорнэл оф Коммерс“ деп америк солуннуң төлээлекчилери Э. Риддерни болгаш Г. Людикени Н. С. Хрущевтуң хүлээп алганы

«Джорнэл оф Коммерс» деп америк солуннуң ээзи болгаш үндүрүкчүзү Эрик Риддерни база ол солуннуң редактору Гейниң Людикени оларның дилээнин ёзугаар СЭКП ТК-ның Бирги секретары Н. С. Хрущев март 22-де хүлээп алган болгаш оларныңа-биле чугаалашкан.

(СЭТА).

ВЦСПС-ТЕ

Улус ажыл-агыйының чөвүлелдериниң профэвилелдериниң чер-чер комитеттериниң даргаларының чөвүлел хуралы

Чурттуң улус ажыл-агыйның чөвүлелдериниң профорганизацияларының даргаларының ажыл-дуржулгазын солчур сорулга-биле чыылдырган чөвүлел хуралы ВЦСПС-ке ийи хүн үргүлчүлээш, март 22-де бодунуң ажылын дооскан. Чөвүлел хуралга күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилелиниң республика болгаш область комитеттериниң даргалары база киришкен.

Улус ажыл-агыйының чөвүлелдериниң чер-чер комитеттериниң даргалары: Москва хоорайның М. И. Фролов, Сталинградтың А. П. Модына, Алма-Атаның И. Г. Голубев, Белорустуң А. С. Рапина, Ленинградтың В. В. Чегловов, Смоленскиниң Т. В. Мерепков, Латвияның Л. А. Марченко болгаш өскелер-даа улус ажыл-агыйының чөвүлелдериниң эргелелдериниң болгаш килдистериниң аппарадының ажыл-чорудулгазын сайзырангайжыдар талазы-биле ооң ажылдакчыларынга профэвилелиниң адакы организациялары канчаар дузалап турар дугайын, улус ажыл-агыйының чөвүлелдериниң ажылдакчыларының болгаш оларның өг-бүлелериниң культура-амыдырал байдалын экижидер дугайында канчаар сагыш салып турарының дугайын тодаргай чугааланнар.

Чөвүлел хуралга ВЦСПС-тиң даргазы В. В. Гришин чүве чугаалаан. Үлетпүрну болгаш тудугну эргелеп башкарарын эде тургусканы профэвилелдериниң ажылын экижидеринге таарымчалыг байдалдарны тургускан.

Улус ажыл-агыйының чөвүлелдериниң, профэвилел организацияларының чер-чер комитеттериниң сорулгаларының дугайын эш Гришин тодаргай чугаалаан. Олар болза улус ажыл-агыйының чөвүлелдериниң кадрларының ажыл-ишчи мергежилин бедидеринге улуг кичээнгей салыр, дааскан ажыл дээш оларның харыысалгазын бедидер, бүдүрүлге хуралдарының болгаш үстүнде турар организацияларының шиитпирлериниң боттаныышкынын улам эки контрольдаар, бюрократизмге удур шиитпирлиг демиселди чорудар ужурлуг.

Профэвилелдериниң организацияларының чугула хүлээлгези болза, күш-ажылдың байдалын, амыдыралды экижидер дугайында, улус ажыл-агыйының чөвүлелдериниң ажылдакчыларының культурлуг дыштанылгазын организастаар дугайында хүнбүрүнүң сагыш салыышкынын күштелдирери болур.

(СЭТА).

Көдээ ажыл-агыйның хөгжүлдезинге канчаар-даа аажок улуг базым

Күш-ажылче улам сорук киирген

СЭКП Төп Комитединиң февраль Пленумунуң доктаалын болгаш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин чурттуң бүгү-ле черлеринде калбак таныжып турар. Өвүр районда «Коммунизмче орук» колхозтуң даргазы эш Шаалының редакциягa дыңнатканы болза:

— Бора-Шай, Улаатай болгаш колхозтуң өске-даа бүгү ажыл участоктарынга танылыга хуралдары организастыг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүннүг эрткен. «Колхоз тургузуун улам ынай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында» айтырыгны колхозчуларның ниити хуралынга база чугаалашкан.

Колхозтуң дарганы Сапуна, хову ажылының бригадири Конгар, бызаңчы Чылбак база Кошкар-оол болгаш санал берген өске-даа эштер Пленумнуң доктаалын, Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин улуг түүлдүгүнүүшкүн-биле бүрүн деткип турган.

Чадааананың машина-трактор станциязы ылаңгыя Өвүр районнуң колхозтары-биле керээлиг хүлээлгелерин кончуг багай күүседип келген. Чорудуп берген тракторлары, хой кыргыдар агрегаттары үргүлчү үрелир, ынчангаш ажылдың хөлүн эрттирер, а МТС-тиң талазындан контроль, удуртулга кылбайн турар. Бо дугайында фактылар «Коммунизмче орук» колхозтуң хуралынга тодаргай илереттинген.

Колхозтуң амгы тарылга шөлүнге база өске-даа тырттар күш талазы-биле негелделерге хамаарыштыр бүрүн кожулда дерилгелиг бир тракторну ам дораан садып алыр деп турарын эш Шаалы бүзүреткен, а дүжүттү аът жаткалары-биле ажаап аптар аргалыг. Колхоз даргазының ооң ыңай чугаалааны болза:

— Бистиң амгы одалга-биле ажылдаар электри станциявыс негелдени долу хандырып шыдавас, ынчангаш аңаа немей бо чылын 38 киловатт күштүг дизельдиг электростанциязын, фермалар аразынга кожер база бир станцияны садып алыр бис. Ол ышкаш 12 хачыларлыг бир агрегат, пилорама, ийи чүк машиналары, 100 инектиң кажаазын механизастаар дериглер база садып алдынган турар.

Техниканы шын ажыглап билир мергежилдиг кадрлар талазы-биле колхоз бергедевес. Ам безин 4 трактористер болгаш 1 комбайнер бар. Амгы кол сорулга мал болгаш чер ажылының продуктүлүүн дүрген бедидери дээш, артель бүдүрүлгезин улам хөгжүдери дээш демниг, каш дапкыр күженнишкиниг ажылдаары болур.

Артель бүдүрүлгезин улам хөгжүдеринге

Бай-Тайга районнуң Шуйда көдээ клубка март 13-те дыка хөй кижи чыылган. Аңаа чүгле Булуң суурнуң чурттакчы чоннары эвес, «Мурнакчы» колхозтуң бүгү ажыл участоктарының ажыл-ишчилери база кээп олурушкан. СЭКП Төп Комитединиң февраль Пленумунуң доктаалын болгаш «Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер база машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында» ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязына Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин хуралдың киржикчилери чаңгыс эп-сеткилдиг деткээн.

Колхозтуң хову ажылының бригадири эш Урбаа бир дугаарында сөс алган. Бо чылын колхозтуң тарылга шөлү 1040 ажыг гектар болурун чугаалааш, ол хире шөлдү ажылдап кылырынга, ооң дүжүдүн чидириг чок ажаап алырынга колхоз бодунга тракторларны, көдээ ажыл-агыйның өске-даа чугула негеттинер машина техникаларын садып алырын эш Урбаа саналдаан.

Бо айтырыгның чогуур өйүнде шын тургустунганын, ылаңгыя артель бүдүрүлгезин улам ыңай дүрген хөгжүдеринге улуг программа болурун хуралга санал берген агроном Очур-оол, комбайнер Адыг-оол болгаш өске-даа эштер демдеглээн. Тудуг бригадазының бригадири эш Доржунуң чугаалааны болза:

— Эрткен чылын тудуг планы чедиишкиниг күүседтинген, ылаңгыя чурттаганың 30, бүдүрүлгениң 12 тудугларын планда көрүнгениннден ажыр кылган бис. Чонуң чаагай амыдыралы дээш партия болгаш чазактың ол улуг сагыш салыышкынынга бодувустуң улам кызымак күш-ажылывыс-биле харыылаар бис.

Колхоз эрткен чылын мал өстүрериниң планын болгаш күрүнеге эът, сүт, хөй беленткээр хүлээлгезин ажыр күүсетпеннин эш Назадым чугаалааш, фермаларда хөй күш негеттинер ажыларны механизастаарынга Пленумнуң шиитпири улуг ужур-дузалыг болурун ол үнелеп демдеглээн.

Бодунуң күжүн база аргаларын санап көргеш, колхоз бо чылын күрүнеден 7 тракторларны, 4 комбайннарны, 6 селькаларны, хой кыргыдар 2 агрегаттарны болгаш өске-даа машиналарны садып алырын нинти хуралдан шиитпирлээн.

Колхозтарга боттуг дузалажырын шиитпирлээн

Тыва автотрестиң төп автосептелге мастерскаязының ажылчыннарының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының болгаш албан-хаакчыларының бүдүрүлге хуралы бедик көдүрлүүшкүннүг болуп эрткен. Бо хуралга СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң доктаалының базза эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистериниң талазы-биле илеткелди дыңнаан болгаш чугаалажып көрген.

Хуралга мотор цехиниң мастери эш Соболенко санал берген. Партияның төөгүлүг шиитпири совет улустуң амыдыралы-биле шуут холбашкан чугула документ дээрзин демдеглевишаан, ону амыдыралга боттандырар дээш изиг күзелдиин ол бодунуң саналынга илереткен. Хоорай көдээге ам боттуг дузалажыр ужурлуг. Кайы-бир колхозтарның 2—3 хире моторларын септеп бээрин хүлээнип алза чогуур деп саналдыг мен.

Моторист эш Максименко бодунуң саналынга — Пленумнуң доктаалын, эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин бүрүнү-биле түүлдүгүнүн көргенин демдеглээн. Колхозтарны улам-на быжыглаар болгаш хөгжүдер дугайында партияның салган сорулгазын херек кырынга күүседир хүлээлгелиг бис. Бистиң мастерская колхозтарның 3 хире электри шимчедикчилерин септеп берзе, оларга дузалыг болур деп ол саналдаан. — Доктаалды болгаш илеткелдиң тезистерин чүгле хүлээп алыры-биле кызыгаарланхайн, бистиң бүдүрүлгевис боттуг ажылдарны кылыр ужурлуг, көдээ ажыл-агый артельдеринге техниктиг кадрлар белеткээр талазы-биле дузалажыр, ылаңгыя оларга слесарьларны, токарьларны тускай өөредип бээри-биле ажылдаар бис дээрзин токарь эш Тембирел чугаалаан.

Төп мастерскаяның коллективиниң бүдүрүлге хуралы СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң доктаалын хүлээп албышаан, бо чылдың часкы тарылгазының үезинде 15 муң рубльдиң артык кезектерин, инструментилерин областың колхозтарынга садарын, колхозтардан ай санында пландан дашкаар 3-тен эвээш эвес шимчедикчилерни, 1 автомашинаның капитал септелгезин кылыры-биле хүлээп алырын, мастерская квартал санында колхозтарга 10 слесарьларны, ынча санныг чазаныкчыларны, электросварщиктерни, база 10 токарьларны өөредип бээрин, колхозтарның чагыын ёзугаар оларның мастерскаяларынга станоктарны, дериглерни болгаш оон-даа өскелерни эптеп тургузуп бээрибиле тускай бригаданы чорудуп берип турарын шиитпирлээн.

Черниң ийиги кылымал эдеринчизиниң шимчээшкини

Ийиги кылымал эдеринчи черни долгандыр 2038 дээскинишкиннерни март 24-түн өртенинде 6 шакта кылган. Ийиги кылымал эдеринчини аяс хүнде аңаа карак-биле хүн үнериниң мурнунда соңгу широтаның 0 градузундан 17 градузунга чедир база мурнуу широтаның 0 градузундан 25 градуска чедир көрүп болур. Соңгу широталарга эдеринчини хүн ашканының соонда 52 градустан 65 градус чедир көрүп болур.

(СЭТА).

Школачыларның часкы каникулдары

Школачыларның часкы каникулдары март 24-тен эгелээн болгаш апрельдиң 2-ге чедир болур. Оларның часкы каникулдарын солун кылдыр эрттирер сорулга-биле чамдык районолар болгаш Кызылдың Гороно планны чогаадып кылган болгаш ону боттандырып эгелээн.

Чижээ, Кызыл хоорайга каникул үезинде «ВЛКСМ 30 чылы», «Восток» кинотеатрларга болгаш бүдүрүлге черлериниң клубтарынга хүндүскү улуглар сеансыларын организастап чорударын таарыштырган. Ылаңгыя «ВЛКСМ 30 чылы» кинотеатрның улуг, биче залдарынга «Барабанщиктиң салым хуузу», «Арыгда ыш», «Улуг тулчуушкун», «Гондиктиң аян чоруу», «Садко», «Айже ужудуушкун» болгаш өске-даа киноларны үндүргүлээр.

«Восток» деп кино театрга «Эзиржигеш», «Далай анчызы», «Мөнге дүннүң чажыды» дээн ышкаш кинолар үнер.

Часкы каникулдар үезинде школачылар коллективтин-биле улуг-улуг бүдүрүлге черлери—септелге заводунга, № 1, 2 АТК-ларга, дааранылга комбинадынга, аъш-чем комбинадынга, электростанцияга, далган дээрбезинге, алгы заводунга, ыяш заводунга, типографияга болгаш оон-даа өске черлерге барып, оларның ажыл-чорудулгазы-биле таныжарлар.

Хөвең ажылын хөгжүдеринге чедиишкиннер дээш

Узбек, Таджик, Туркмен, Киргис, Азербайджан Совет Социалистиг Республикаларны хөвең ажылын болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң өске-даа адырларын хөгжүдеринге чедиишкиннери дээш 1958 чылда Бүгү-эвилел көдээ ажыл-агый делгелгезиниң киржикчилери кылдыр бадылаан.

Ол алдарлыг чорукту Фрунзе, Таньшань областар база чедип алганнар.

(СЭТА).

СОРУК КИРИИШКИННИГ, ЧЫРЫТКЫЛАНЧАК УРАН-ЧҮҮЛ

Грузин уран-чүүлдүң болгаш литератураның март 21-де ажыттынган декадазы хөй национал-дыг бүгү совет культураның, грузин улустуң улуг байырлалы.

Грузин уран-чүүлдүң болгаш литератураның декадазы

ССРЭ-ниң Улуг театрының көрүкчүлер залын найыслалдың бүдүрүлгелериниң ажылчыннары, эртемденнер, артистер, чурукчулар, чогаалчылар, министрлер, Совет Армияның генералдары болгаш офицерлери, хөй-ниитиниң төлээлекчилери долдур олурупканнар.

Декаданың киржикчилери — Тбилисиниң З. Палиашвили аттыг опера болгаш балет театрының артистери сценага үнгүлеп кээрге олар үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыннары-биле уткааннар. Театрның репертуарында грузин, орус болгаш даштыкы композиторларның эң эки чогаалдарындан тургустунган кайгамчыктыг көргүзүглер кирип турар.

Москваның уран-чүүл мастерлериниң төлээлекчилери грузин өңнүктеринге чечектерни тудусканнар. Улуг театрның солизи ССРЭ-ниң улустуң артизи А. П. Иванов орус болгаш грузин улустарның найыралыныц, оларның шаандан бээр чогаадыкчы харылзааларының дугайын хайныккан сеткил-биле чугаалаан. Декаданың киржикчилеринге улуг чедиишкиннерлиг болурун ол күүзүн. Тбилиси театрның директору Грузин ССР-ниң улустуң артизи Д. С. Мчедлидзе москвачыларның чедирген байыры дээш өөрүп четиргенин илереткен.

Совет Эвилелиниң болгаш Грузин ССР-ниң Күрүне гимнери залга улуг чаагайыбиле чаңгыланып турган.

Ооң соонда амгы үениң грузин опера музыказының үндезилекчизи З. Палиашвилиниң бижээни «Даиси» деп операзын ойнап күүсеткен. Республиканың уран-чүүлүнүң алдарлыг ажылдакчызы В. Таблиашвилиниң тургусканы операның бо көргүзүү болза, улустуң Төрээн чуртунга ынакшылын, ооң маадырлыг болгаш эрес-дидим чоруун, кижилериниң хууда салымчаанын ханызы-биле көргүзүп турар. Грузин ССР-ниң уран-чүүлүнүң алдарлыг ажылдакчызы Сталинчы шаңналдың лауреады Д. Мирцхулов дирижерлаан, уран-чечен кааскалга шимелдезин Сталинчы шаңналдың лауреады республиканың уран-чүүлүнүң алдарлыг ажылдакчызы И. Сумбаташвили кылган.

«Даиси» деп опера канчаар-даа аажок улуг чедиишкин-биле эрткен.

Операның көргүзүүнге эштер Н. А. Булганин, К. Е. Ворошилов, А. И. Кириченко, Ф. Р. Козлов, А. И. Микоян, Н. А. Мухитдинов, М. А. Суслов, Е. А. Фурцева, Н. С. Хрущев, П. Н. Поспелов, В. П. Мжаванадзе, Грузин ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. Д. Чубинидзе, Грузин ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Г. Д. Джавахишвили олурушкан. Залга ССРЭ-ниң культура Министри Н. А. Михайлов, Грузин ССР-ниң культура министри Д. П. Чхикшишвили база олурганнар.

* * *

Шии театрларының чогаадыкчы ажылдарынга Грузияның хөй талалыг амыдыралын, грузин болгаш орус улустарның найыралын, хосталга дээш, Совет-териниң эрге-чагыргазы дээш демиселди көргүзүп турар.

Москвачыларга мооң мурнунда көргүзүп турганы — Лео Киачолиниң «Тариэл Голуа» деп шинзин Ш. Руставели аттыг театрның артистери Вахтангов аттыг театрның сценазынга ойнаанар.

Шии болза бирги орус революцияның мурнуу чарыында чылларда улустуң хаан чазакка удур демиселиниң дугайын, тараачын шимчээшкининиң дугайын чугаалап турар.

Шиини Руставели аттыг шии театрының кижизиткени республиканың уран-чүүлүнүң алдарлыг ажылдакчызы режиссер М. Туманишвили тургускан. Шииде колдуунда-ла аныяк артистер ойнап турар. «Тариэл Голуа» деп шии болуп турда көрүкчүлер үргүлчүлелдиг адыш часкап, аажок сонуургааннар.

К. Марджанишвили аттыг шии театры Москвачыларга база-ла эки билдингир. Декаданың ажыттынар хүнүнде ол Биче театрның сценазынга Л. Готуаның «Шилин алыышкын» деп шинзин көргүскен. Ол шии болза Грузияның Россияга каттышканының депшилгелиг ужур-дузазын көргүзүп турар.

Москвачы көрүкчүлер ол ышкаш А. Капперниң «Чаңныктыг чыл» деп шинзин база көргеннер. Ону А. С. Грибоедов аттыг орус шии театры көргүскен. «Улуг херел» деп кино фильмге ойнаан совет көрүкчүлерге сураглыг болу берген, республиканың улустуң артизи Б. Мюфке шиинге Владимир Ильич Ленинниң овур-хевирин тургускан.

Грузияның музыка уран-чүүлү база-ла байлак болгаш сонуургаанчыг. Март 21-де болган концерт ону чырыткыланчаа-биле бадыткаан. 30 чыл иштинде туруп келген улустуң ырларының болгаш таңцызының ансамбли демир-орукчуларның Төп культура бажыңынга ойнаан. Ооң репертуарында улустуң чогаадылгалары болгаш совет композиторларның чогаалдары кирип турар.

Республиканың алдарлыг артистери Сталинчы шаңналдың лауреаттары Н. Рамишвили болгаш И. Сухишвили оларга удуртканы Грузияның улустуң танцы ансамбли бистиң чуртувуста болгаш даштыкыда улуг сураглыг болуп турар. Ол ансамбльдиң концерти Чайковский аттыг залга болган. Грузиниң танцы уран-чүүлүнүң эң эки хевирлериннден тургустунган чаа программаны аңаа көргүскен.

Муң-муң москвачылар «Кадыыр болгаш маска» заводтуң Культура ордузунга, Совет Армияның Төп бажыңынга, уран-чүүл ажылдакчыларының Төп бажыңынга концерттерге чорааннар. Аңаа республиканың уран-чүүлүнүң алдарлыг ажылдакчызы Б. Чиаурели, республиканың алдарлыг артизи Г. Барнабишвили, артистер А. Бегалишвили болгаш Г. Хатиашвили олардан тургустунган составтыг күрүнениң квартети болгаш чоңгуристерниң ансамбли, грузин филармониясының артистери чедиишкиниг ойнаанар.

Марттың 21-де найыслалдың кино-театрларынга болгаш клубтарынга «Грузияфильм» киностудиясының үндүргени уран-чечен болгаш документалдыг фильмнериниң фестивали эгелээн.

Ол кежээ грузиниң шиилери, кинолары болгаш чер бүрүзүнге грузин ырлар, музыкалар чаңгыланып турган, москвачылар болгаш найыслалга келген аалчылар акы-дуңма улустуң чоруткан төлээлекчилерин чылыы-биле уткуп, чырыткыланчак, сорук кириишкиниг уран-чүүлдү эккелгени дээш оларга өөрүшкүзүн илередип, чүректин ханызындан байыр чедирип турганнар.

Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш МТС-терни эде организастаар дугайында айтырыгны бүгү улустуң чугаалажып турары

Чурукта: Бин-Хем МТС-тиң техниказының өртээн доктаадыр база колхозтарга садар талазы-биле тургускан комиссияның ажылдаш турары. Фото В. Лутковтуу.

Ажылчы чоннарның чаагай чоруунга шылгарангай мерген угаан

«Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында» Совет Эвилелиниң Коммунистиг партизының Төп Комитединиң февраль Пленумунуң Доктаалын база ССРЭ-ниң Дээди Соведениң сессиязынга эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин Бин-Хем районнуң бүгү ажылчы чоннары, механизаторлары танышкаш, социалистиг көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдер дугайында Коммунистиг партияның шылгарангай мерген угаанныг шиитпирин изин-биле деткип, улуг өөрүшкү-биле уткаанар.

Көдээ ажыл-агыйны хөгжүдер дугайында СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң болгаш ооң дараазындагы Пленумнарының шиитпирлери көдээ ажыл-агый будурулгезин хөгжүдер талазы-биле төөгүлүг улуг рольду ойнаары бүгүдеге билдингир. Бин-Хемниң колхозчулары, механизаторлары партия Төп Комитединиң ол шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, 1953 чылдан бээр улуг чедишкиннерни чедип алганын демдеглеп чогуур.

1953 чылда районнуң колхозтарының тарылга шөлү 7518 га, тараның нинти чыылдазы 4735 тонна, сүттүң—593 тонна, дүктүң—12,5 тонна турган. А эрткен чылын колхозтарның экономиктиг көргүзүлери кандыг болганын 1953 чылдаазы-биле деңнеп көөлиннер. Колхозтарның тарылга шөлү 17710 гектар чедир калбаргай, тараа культураларының нинти чыылдазы 18388 тонна, тодаргайларга 3,8 катап көвүдээн, сүттүң нинти саап алышкыны 13768 тонна, азы 3,5 катап өскен, дүктүң нинти кыргын алышкыны—45,6 тонна, азы 3,6 катап хөй болган.

«Хадың» көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери өрткен чылын ажылдан алган күш-хүннеринге 2 миллион 286 мун рубль түүнүг орулганы алганнар, а бир колхозчунуң айда ортумаа-биле орулгазы 714 рубль болган. Районнуң өске-даа колхозтарының кежигүннериниң орулгазы улам өзүп турар. Чижээ, «Искра» көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннериниң айда орулгазы 619 рубль, Ленин аттыг колхозтуң—604 рубль болуп турар.

Колхозчуларның хөй нуруузу ай бүрүзүнде ортумаа-биле 557-ден 1282 рубль чедир орулганы ап турар. Чижээ, «Хадың» колхозунуң кежигүү эш Мады Бичеоол 1957 чылда ай бүрүзүнде ортумаа-биле 1282 рубль түүнүг орулганы, Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң хойжузу эш Кызыл-оол 1140 рубль, «Кызыл сылдыс» колхозунуң кежигүү эш Хелин-оол 1172 рубль орулганы алганнар.

Машина-трактор станциялары болза, колхозтарны быжыглаарынга бодунуң төөгүлүг ролюн ойнаан дээрзин СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң Доктаалында база ССРЭ-ниң Дээди Соведениң удавас болур сессиязынга эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистеринде тодаргай айыткан. Кажан колхозтарның хөй нуруузу быжыгып, оларның ажыл-агыйы сайзырай берген амыы үеде МТС-териң ролю бичеләән болгаш чамдык таварылгада көдээ ажыл-агыйны тодаргай удуртурунга моондактыг апарган дээрзин бистиң районнуң амыдыралындан безин билдинип турар. Чаңгыс девискээрге бир талазында МТС, ийи талазында колхозтар бар, тодаргайларга чаңгыс черге ийи ээлер турар чорук көдээ ажыл-агыйның улам ыңайгы хөгжүдүлүнге моондактыг апарган.

Ынчангаш, Бин-Хемниң колхозчулары СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң Доктаалын изин-биле деткээш, МТС-те бар техниканы бүрүнү-биле садып алганнар. Бо чугула херектиг эгелекчизи «Кызыл тараачын» колхоз (даргазы эш Астафьев, партия эге организациязының секретары эш Сидеренков) болган. Ол колхоз амыы үеде 21 тракторларны, 9 комбайннарны болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа хөй машиналарын алган.

Бистиң районнуң колхозтары боттарының бар аргаларын санап көөргө, олар МТС-те бар техниканы садып алгаш, ону бедик будурукчулуг ажыглап шыдаар болган. Ону барымдаалаш, районнуң бүгү 7 колхозтары МТС-тиң техниказын алганнар. Ооң иштинде «Искра» колхоз 13 тракторларны, 7 комбайннарны, Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артели—13 тракторларны, 8 комбайннарны, «Хадың» колхоз—14 тракторларны, 10 комбайннарны, «Тиилелге» колхоз — 12 тракторларны, 8 комбайннарны садып алган. Ниитизи-биле районнуң колхозтары 86 тракторларны, 50 комбайннарны МТС-тен садып алган болуп турар. Ооң ыңай чамдык колхозтарга көдээ ажыл-агый машиналары ам-даа негеттинип турарын айытса чогуур. Чижээ, «Кызыл тараачын» колхозка 2 тракторлар, 1 комбайн, «Кызыл сылдыс» колхозка—1 трактор, 2 комбайннар, «Хадың» колхозка—2 тракторлар ам-даа херек болуп турар.

МТС-те техниканың өртээн доктаадыр талазы-биле райкүүскомнуң чанынга тускай комиссияны тургускан турган. Ук комиссия бодунуң үлээлгезин чогуур үеэзинде дооскан. МТС-тиң техниказын колхозтарга дамчыдып садар ажыл организастыг, шын эткен. Ооң-биле чергелештир, бо чугула ажылга чамдык четпестер база турган. Чижээ, «Хадың» колхозтуң даргазы эш Висляев чамдык тракторларның өртээн чылдагаан чок черге чигедир дугайында саналды киирип турган. Шак ындыг шын эвес саналды райкүүскомнуң комиссиязы хүлээн албаан. Чүге дээрге МТС-тиң техниказын колхозтарга садар айтырыгны күрүнеге болгаш колхозтарга ажыктыг кылдыр шиитпирлээр дугайында СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң Доктаалында болгаш ССРЭ-ниң Дээди Соведениң сессиязынга эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистеринде тодаргай айыткан.

Машина-трактор станциязының техниказын колхозтарга дамчыдып садар мурнунда СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң Доктаалын база эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин бүгү механизаторлар, районнуң бүгү колхозчулары калбаа-биле чугаалашкаш, боттарының түс-түс тодаргай саналдарын киргеннер.

Колхозтарның садып алганы «НАТИ» деп маркалыг тракторларының колдуу өргижирээн төлээде, дараазында техниканы бистиң районнуң колхозтарынче түскайлап чорударын областың хамаарышкан организацияларындан дилеп турар бис: «ДТ-54» деп маркалыг тракторларны 12-ни, «Белорус» деп тракторларны—3, тракторнуң сиген кестирер машиналарын — 21 кезекти, «ЗИК-ЗАК» деп маркалыг илиирлерни—100, силос салыр комбайннарны—3, боду чоруур комбайннарны—7, «Д-200» деп маркалыг трактор станоктарын—7, өрүмнээр станоктарны—7, электрилиг каңналга аппараттарын— 7 кезекти.

Районнуң «Кызыл тараачын», «Искра», «Хадың», «Кызыл сылдыс», Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артельдериниң баштайгы саналашкыннарын өзүгаар алырга, ол колхозтар МТС-тен алган техниказының өртээн 2 чылдың дургузунда, а «СЭКП-ниң XX съездизи» болган «Тиилелге» колхозтар 3 чылдың дургузунда күрүнеге төлеп шыдаар аргалыг болуп турар.

Көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдер дугайында Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың мерген угаанныг шиитпирлеринге сөрүк кирген Бин-Хемниң ажылчы чоннары бодунуң социалистиг көдээ ажыл-агыйын улам ыңай, чаа байдалдарга таарыштыр дүрген сайзырадын шыдаар бүрүн аргаларлыг.

Я. САВКИН,
СЭКП-ниң Бин-Хем райкомунуң секретары.

Колхозтуң ажыл-агыйы улам-на хөгжүүр

Бистиң артеливистиң кежигүннери «Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында» Дээди Советтиң сессиязынга Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин болгаш СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң доктаалын чугаалажып көргеш, изин-биле деткээннер. Партия болгаш чазактың сөөлгү чылдарның дургузунда ап чоруткан тодаргай хемчеглериниң түүнелинде колхозтар экономика талазы-биле өзүп быжыккан болгаш техника-биле хандыртынган хөй адырлыг ажыл-агыйлар апарган.

Ооң чижээнге бистиң колхозувусту ап болур. Көдээ ажыл-агый продуктуларының будурулгезин көвүдедир талазы-биле партия болгаш чазактың сөөлгү беш чылдарның дургузунда ап чоруткан хемчеглери артельдиң ажыл-агыйының шапкын өзүлдезинге улуг сатылдарлыг болган.

Бир эвес 1957 чылда бистиң чедип алган көргүзүглеривисти 1953 чылдың түүнелдери-биле деңнеп көөр болза, артельдиң ажыл-агыйының кайы хире өскени тодаргай көстүп турар. Бо үениң дургузунда мыйыстыг бода малдың баш санынга 1000 баш мал немешкен. Саар инектериниң саны 221 турганындан 509 баш чедир өскен. Хаванның баш саны барык-ла ийи катап өскен. 1953 чылда колхозка 3933 хой турган болза, ам 12595 баш хой санаттынып турар. Куштун баш саны беш катап өскен.

Мал ажылында хөй күш үнер ажылдарны механизастап, малдың ажаалга чемгерилгезин эжиктеннинден база мал чеминге бистиң малчыннарывыстың силос, турнепс болгаш оон-даа өске концентрат чемнерни чөп ажыглап турарындан ниитиниң малының продуктулуг чоруу дыка бедээн. Бир эвес 1953 чылда саанчылар бир саар инектен ортумаа-биле 1070 кг сүттү саап алган болза, эрткен чылын 1833 килограммны саап алганнар. Бо үениң дургузунда чыл иштинде ниити саап ап турган сүт 221 тонна турганындан, 770 тонна чедир өскен. Дүк кыргын алышкыны 3 катап улгаткан.

Колхозтуң тарылга шөлү чыл келген түдүм-на калбарын турар болгаш ам 3,5 мун га четкен. Тараа культураларының дүжүттүү 1953 чылдың деңнелиниден 2 катап бедээн.

Мал, чер ажылдарындан кирип турар продуктуларның көвүдээни күрүнеге хөй продуктуну садар арганы биске берген болгаш артельдиң ажыл-агыйын дыка быжыктырган. Колхозтуң акша орулгазы бо чылын 3 миллион 600 мун рубль болган.

Үстүнде саннардан алгаш көөрге, бистиң артеливистиң организас-ажыл-агый талазы-биле әлүүн быжыкканы тодаргай көстүп турар. Артельдиң ажыл-агыйының хөгжүлдезинге Бин-Хемниң машина-трактор станциязы улуг рольду ойнаан. МТС-тиң дузаламчызы-биле колхозчулар муң га ажыг күрүккан болгаш күр черлерни ажыглалга киирип, мал ажылында хөй ажылдарны механизастааннар.

Ам, кажан бистиң колхозувус организас-ажыл-агый талазы-биле быжыккан үеде артельдиң ажыл-агыйының моон ыңайгы хөгжүлдезинге МТС-тиң талазындан чамдык таварылгаларда моондак ужураштырын турарын чугаалаар херек. Ооң дугайында чамдык чижектерни көргүзүп болур.

Колхоз биле МТС-тиң аразында будурулгеге ийикпе, азы ажыл планнарын бадылап турар үеде бистер, колхозчулар сиген кезер черлерни болгаш одарларны экижидерин каш чыл дургузунда планга киирип келген бис, ынчалза-даа ол ажыл чылдын-на күүсеттинмейн келген. Часкы тарылганы кыска хуусада өртпеер дээш кылыр ажылдарның хуусаларын колхоз биле МТС боттарының будурулге планнарынга чылдын-на дугуржуп алырлар. Ук хуусаның чогуур үеэзинде күүсеттинмейн баары эвээш эвес таварлыг турар. Чүге дээрге тараа шөлүнде ажылдан турар кижилер ийи аңгы черден айтыышкынны ап турарлар.

Колхозтуң кылыр ажылларының ниити хемчээлин санап көргеш, бистер 21 тракторларны, 9 комбайннарны, 24 сеялкаларны, кукуруза ажаан алыр 3 комбайннарны, картофель ажаан алыр 1 комбайнны, картофель тарып олуттур 1 комбайнны, сиген кестирер болгаш бөлдүрер машиналарны, бөгө сиген сараттаарынга ажыглаар механизмнерни садып алган бис. Ындыг болза-даа, көдээ ажыл-агыйның чамдык адырларынга хереглеттиннер машина чепсек-херекселдиң бистиң колхозувуска чедишпейн турарын санап көргеш бис. Садып алган техникага немештир сиген бөлдүрер тракторнуң 2 дырбаатарын, тракторнуң сиген кестирер 3 машиналарын, картофель тарып олуттур 1 машинаны, сиген тырыыр прессти болгаш «ДТ-54» деп маркалыг 4 тракторларны чоокку үеде садып алыр бис.

Колхозка садып алдынган бүгү техниканы ажыглаарынга бистиң колхозка 40 хире механизаторлар негеттинип турар. Биске ажылдаары-биле МТС-тиң 35 механизаторлары колхоз кежигүнүнге киргеннер. Механизаторларның ажыл-төлевирин моон мурнунда МТС-ке ап турганын өзүгаар хевээр арттырарын колхоз баштаар чери шиитпирлээн.

Мурнунда МТС-ке турган техниканы колхоз амыы үеде садып алганы-биле чергелештир, бистиң колхозтуң ажыл-агыйының бүгү адырлары улам дүрген хөгжүүр дээрзинге бүрүнү-биле бүзүрээр бис.

П. АСТАФЬЕВ,
«Кызыл тараачын» колхозтуң даргазы.

Төрээн партиявыстың шиитпирин амыдыралга боттандырып тур бис

«Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында» СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң Доктаалын база ССРЭ-ниң Дээди Соведениң удавас болур сессиязынга эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин Бин-Хем МТС-тен «Искра» колхозка ажылдан турган механизаторлар боттарының хуралынга чугаалажып көргеш, социалистиг көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдер дугайында партияның мерген угаанныг шиитпирин изин-биле деткээннер.

Партияның Төп Комитединиң чогуур үеэзинде дидими-биле тургускан айтырыын чүгле механизаторлар эвес, харын бүгү совет улус изин-биле деткип, чүүлдүг деп көргени бистерге билдингир. Мен Бин-Хемниң «Искра» колхозунга 1952 чылдан бээр ажылдан турар мен. Колхоз МТС-тен 13 тракторларны, 7 комбайннарны болгаш өске-даа техниканы садып алган. Бистиң трактор бригадавыстың кежигүннери шупту 28 кижи. Колхоз кежигүнүнге кирер дугайында санал киреримге бүгү механизаторлар деткээн. Ынчангаш, бистиң саналывысты деткиринче районнуң бүгү механизаторларын кыйгырган бис.

Колхоз кежигүү болуп ажылдаар, чуруттаар дугайында саналды ылангыя механизаторлар эштер Кузьмин, Бочкарев, Кочкин, Тетюев олар изин-биле деткээннер. МТС-тен садып алган техникаын бедик будурукчулуг ажыглап шыдаар аргалар «Искра» колхозта бар. Техниканы бедик будурукчулуг ажыглаар төлээде, дарганналга станогун, электрилиг каңналганы садып алыры өргежок чугула болуп турар. Чүге дээрге, дарганналга станогу, электрилиг каңналга чокта көдээ ажыл-агый машиналары бедик будурукчулуг ажыглаттынмас дээрзин кымга-даа билдингир. Ооң ыңай чаа гаражты тудуп эгелээрин колхоз баштаар чери шиитпирлээн, амыы үеде тудуг материалдарын белеткеп эгелээн.

Төрээн партиявыстың шиитпирин амыдыралга боттандырар дээш бүгү механизаторлар, колхозчулар шудургу ажылдан турарлар. Колхозтуң мал-болгаш чер ажылын хөгжүдүнге бистиң механизаторларывыс чугула рольду ойнаарлар. Ынчангаш, механизаторларның техниктиг өөредилгезин база шиитпирлеп алган бис. Төрээн колхозувустуң орулгазын улам көвүдедир, чуртка хөй продуктуну белеткээр дээш бүгү-ле күжүвүстү, аргаларывысты харам чокка ажылдаарын бүгү механизаторлар шиитпирлеп алган ажылдап турар бис.

М. НЕФЕДОВ,
трактор бригадазының бригадири.

* * *

Машина-трактор станцияларының техниказын колхозтарның садып ап турарыбиле холбаштыр социалистиг көдээ ажыл-агыйны улам дүрген хөгжүдүнүнге механизаторларның ролю база дагын бедин турар дээрзин эки билир мен. Бин-Хем МТС-тиң өлүүн хөй механизаторлары районнуң көдээ ажыл-агый артельдериниң кежигүннүнге кирип турарлар.

Районнуң «Кызыл тараачын» көдээ ажыл-агый артелинге ам дээрезинде 35 механизаторлар кирип алганнар. Ылаңгыя дуржулгалыг механизаторлар эштер Терехов, Буряк, Шевцов, Андреев, Михайлова болгаш өскелер-даа колхоз кежигүнүнге кирер дугайында хамыкты мурнан боттарының билдириишкиннерин түс-түс киргеннер.

Ол колхозка кирген механизаторлар боттарының хүлээлгезин март 20-де күүседин эгелей бергеннер. Баштайгы чылдың үеэзинде бистиң ажылывыска чамдык бергедээшкиннер таварыг болур дээрзин эки билир бис. Ындыг болза-даа, колхозчу ажыл-ишчилериниң дузазы-биле бергелерни ажып тиилээр, көдээ ажыл-агый ажылдарының планнарын чогуур үеэзинде күүседир, Коммунистиг партиявыстың болгаш Совет чазаавыстың бистериниң мурнувуска салган дайынчы сорулгаларын амыдыралга соруктуг боттандырар бис.

Бистиң колхозтуң 2 трактор бригадалары тургустунган. Бистер трактористер — бүгү механизаторлар часкы тарылганы эгелеп кириптеринге белен бис. Машина-трактор станциязындан садып алган техниканы бедик будурукчулуг ажыглаар төлээде, сентелге мастерскаязын тургузарын, гаражты тударын, дарганнаага станогун, электрилиг каңналганы тыныалырын колхоз баштаар чери шиитпирлеп турар.

Техниканы бедик будурукчулуг, каңналгалыг ажыглаар талазы-биле колхозтуң механизаторларының харысалгазын бедидери өргежок чугула деп санап турар бис. «Кызыл тараачын» колхозтуң шөлдеринге бистер механизаторлар хөй чылдарның дургузунда ажылдан, көдээ ажыл-агый кампанияларын өрттирип келген бис. Ынчангаш, колхозчулардан механизаторларның ылгалы чок.

СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң Доктаалын эчизинге чедир боттандырар дээш артель кежигүнүнге кирип алдывыс.

И. ДОРОНИН,
колхозтуң механиги.

«Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында» СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң Доктаалын база ССРЭ-ниң Дээди Соведениң сессиязынга эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин Бин-Хем МТС-тиң өлүүн хөй механизаторлары танышкаш, көдээ ажыл-агый артельдериниң кежигүнүнге киреин шиитпирлеп алганнар.

Чурукта: «Кызыл тараачын» колхозтуң кежигүнүнге кирген механизаторларның бүгү. (Солагай талазындан) А. Л. Федоров, А. И. Овчаров, Д. Я. Харченко, П. А. Кислицин, С. А. Веткин, В. Г. Поносов, М. П. Михайлова, Ф. П. Изосимин, С. В. Бабаков, С. Ф. Чекулаев, М. П. Ломаченко, Ю. И. Сотников, И. Н. Терехов, П. Н. Андреев, Н. М. Шукшулин болгаш оон-даа өскелер.

Фото В. Лутковтуу.

Колхозтарда часкы тарылгага белеткелдер

Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунуң хову бригадазының мурнунда бо чылын улуг болгаш харысалгалыг сорулга салдынган. Эрткен чылга бодаарга ам тарылга шөлү 600 гектар немежир болгаш бир гектардан 14 центнерден куду эвес дүжүттү алыр сорулга салдынган.

Бо сорулганы чедип алырынга бисте чамдык ажылдар кылдынган. Бо чылын шинчеәдип ажыглаары-биле 976 га кур чер белеткеттинген. Тараа культураларының үрезиннерин арыглаан. 250 га черге хар доктаалдышкынын чоруткан. Тарылга шөлдеринге тус черниң чемиш-чидилгелерин төп, аттың дериг-херексел-дерин септеп турар.

Тараа культураларының тарылгазын Сесеге ховузунче кол угландырган, кукуруза, тарымал тоорук болгаш өске-даа культураларны сунгат бугалыг Көк-Тереке, Кум-Суунга тарыыр бис. Хову турлагларын дерип септеп, ховунуң ажыл-ишчилериниң ажылдаарынга, чурттаарынга таарымчалыг байдалды тургузары бистиң бир чугула сорулгавыс болуп турар.

П. САМБУУ,
хову бригадазының бригадири.

* * *

Сут-Хөл районнуң Киров аттыг колхозунуң тараажылары часкы тарылгага ажыл-ишчи белеткелди чорудуп турар. Тарылгага херек үрезиннерин арыглап алган, 30 илиирни, 18 тергелерни, үрезин дажыглаар хааржактарны септеп болгаш 10 аттарны тускайлап дыштандырган. 40 тонна картофель үрезинин база белеткээн болгаш ногаалар үрезиннерин 20 рассадаларда үндүрүп эгелей берген.

Тарылга шөлдеринге 465 тонна өдекти төккен.

Колхозтуң нинти тарылга шөлдерин суггат-биле хандырып турар кол ийи бугаларның дөстерин чалдаарынга 97 кубометр дашты дүжүрген. Хову бригадазының күжү-биле 150 тонна тараа кирер үрезин складының тудуун эгелээн.

Д. ДОРЖУ.

* * *

Өвүр районнуң колхозтарының кол ажылы мал. Ындыг болза-даа чер ажылын чорутпайн, чүгле мал ажылын часкаандырзын хөгжүдери чедимчелиг эвес дээрзи билдингир. Ынчангаш колхоз бүрүзү тараа, картофель болгаш ногаа культураларын тарыыр.

Ам районнуң колхозтарында часкы тарылгага белеткел четпес, ылангыя үрезин айтырыы бергедээшкиннинг болуп турар. Тараа культураларының хереглеге чогуур үрезиннериниң барык 50 хуузу ток, оон иштинде кол культура болур кызыл-тастың үрезини 14 тонна херек турган болза ам чүгле 5 тонна бар. Ол ышкаш хереглеге чогуур 74 тонна картодель үрезининден ам чаңгыс-даа тонна чок. Оон ынай ногаалардың болгаш кукурузаның үрезиннерин маңаа чугаалаандаа херээ чок.

Үрезиннерни чөгүүр өйүнде тыптының алыр талазы-биле колхоз баштаар черлери хемчег албайн, сагыш тайбың олургаының түңнели бо-дур. Ылаңгыя «Коммунизмче орук» колхозтуң складында 6 тонна сула үрезининден өске чүү-даа ток. «Кызыл тук» колхозта кандыг-даа культураларның үрезиннери колдуунда чок. Колхозтар бар эвээш үрезиннерин безин арыглавайн турарлар.

Районнуң колхозтарында үрезинден аңгыда часкы тарылгага белеткелдерге кичээнгей база салдынмайн турар. 55 андазынарның чүгле 25-жи, 60 илиирлерниң 38-зи, 128 хомуттарының 78-зи септеттинген. Колхозтарда септелге чорудар дарганнарны тускайлап тургусаан. Тарылгага кирер чүс ажыг аттардан тускай дыштандырылгада тургускан аттар эвээш.

Колхозтар тарылга шөлдеринге 700 тонна өдек төгер деп планнаан болза, ам херек кырында чүгле 265 тонна өдекти төккен. Суггарылга бугаларының дөстерин белеткээринче сагыш салдынмаан.

Часкы тарылгага белеткелдиг бо хире хожудан турарын ап көөрге, колхозтарның баштаар черлери, ында партия эге организациялары, көдээ Советтер Өвүрге чер ажылын ийиги чергениң айтырыы кылдыр көргеш, сула салдынганындан хамааржыр. Ол шын эвес. Өвүрге чер ажылын сайзырадыры мал ажылын хөгжүдеринге, колхозчуларның материалдыг байдалын бедидеринге биче эвес ужур-дузалыг.

Мал кыштагладышкынын чедишкиннинг доозары-биле чергелештир Өвүрге часкы тарылгага белеткелди ам чаңгыс минута-даа үтүүп болбазы негеттинин турар.

Д. СПИРИН.

Тарылгага белеткелче кичээнгей салыр

Часкы хову ажылының эгелээр хүннери чоокшулап келген, ындыг турбуже Улуг-Хем районда «Улуг-Хая» колхозтуң белеткели дыка багай. Тараа культураларының чамдык үрезиннери амга чедир четчелеттинмээн, а бар үрезиннерни эки арыглаваан, оон үнүштүг шынары хынаттынмаан. Ол ышкаш кукуруза, ногаа аймаа культураларының үрезиннери чок.

Рассада олуртуп өстүрериниге ирик-өдек саважыгаштар мынчага кылдынмаан, ону белеткээр дугайында айтырыг безин колхоз баштаар черинде тургустунмайн турар.

Хову ажылының бригадири эш Дадар-оол тергелерни, илиир болгаш чамдык херекселдерни эш Тыртык-оолга септеп-биле февральдың эгезинде-ле планнаан турган, а херек кырында кылдынган ажыл бо хүннерге чедир чок.

Д. САМБУ.

* * *

Чөөн-Хемчик районда Ленин аттыг колхоз часкы тарылгага белеткелче ылаңгыя сөөлгү үеде чугула кичээнгейни салган. Моон түңнелинде 92 тонна кызыл-тас, 47 тонна арбай, 60 тонна сула болгаш 13 тонна чинге-тараа үрезиннери Сесеге участогунуң бригадазында бүрүн арыглаттынган.

Колхозда машина-чепсек, дериг-херексел септелгезин база багай эвес организаттаан. Бодунда бар 22 илиирлерниң, 5 андазынарының 2 автомашиналарның септелгелери доозулган. Тергелер, аът дериглери база четче белеткеттинген.

М. ЛАМАЖАА.

Школа ыяжының белеткелинде

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунуң комсомолчулары болгаш аныяктары Биче-Шүйда келир чылын школаның одаар ыяжын белеткеп турарлар. Ында 20 ажыг кижи хаара туттунган, звенолар болгаш тустус кижилер аразында социалистиг чарыштыг салган, күженишкиннинг ажылдап турарлар.

Школаның токпак кагыкчыларында социалистиг чарыштың мурнакчылары өскен. Чижээ: Хунай-оол, Сой-Сюрюн, Семис-оол, уруглардан Чамырык, Сырбык дээн ышкаш оон-даа өскелер.

Токпак кагыкчыларының иштинде нинти мурнакчылар бар-даа болза, ол мурнакчыларның иштинде тергиннер база бар. Оларга Кувискаал Салчак, Кара Күжүгет олар хамааржыр.

Ол ийи эжишки кыстар чангыс хирээде бир черде ажылдап турарлар. Кувискаал Салчак токпак кагарынга дүржүлгалыг, школаның одаар ыяжын үш чыл улаштыр хап келген. Оон эжи Кара Күжүгет бо чылын 16 хар харлаан, күш-ажылга чазла эгелеп ажылдап киргени ол.

Кувискаал социалистиг чарыштың чүгле чаңгыс бо чылын мурнакчызы болуп турар эвес, моон мурнунда чылларда бодунуң күш-ажылчы мергежилин көргүзүп, үргүлчү мурнакчы болуп келген.

— Баштай ажылдап кирип турарымның үезинде күш-ажылга чаңчыкпаан кижиге меңээ кончуг берге турду. Ынчалза-даа ол бергелерни эрттип, ам токпак кагар ажылга эжим Кувискаал ышкаш чаңчыптым,—деп Кара чугаалап турар.

Оларның ажылга чаңчыгын өөренгени кончуг. Улуг сыраларны ужургаш, бир дугаарында будуун кезин, ол будуктарны бир черге аңгыландыр чыып аарлар. Оон соонда сыраны токпактар кылдыр доорап өгелээрлер.

Оларның доорап турарында база-ла ужур бар:— Токпактар доорап турарының үезинде хирээни кыспас кылдыр шын хирээлээр бис. Ынчан ажыл дүрген болгаш ажылга бичии-даа шаптык болбас,—деп Кувискаал чугаалап турар.

Олар хүнде 2 кулаш токпак кагар нормазын 3 кулаш чедир хап, хүн нормазын 150 хуудан кудулаттайн турарлар. Бригадада ооллар безин оларны чедер дээш чадаанныр.

Чурукта: Кара Күжүгеттің чарган токпаклы чыып турары; солагай талазында — Кувискаал Салчактың токпакты чарып турары.

Сөзү болгаш фотозу

С. КОМБУЙ-ООЛДУУ.

„Шынның" материалдарының изи-биле

Фермада четпестерни чайладыр

Мындыг эте-биле Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозунуң төп сүт-бараан фермазында мал чеминиң үстүп турарының, бызаа кажаазының септеттинмээнинин, малчыннар олурар бажыңнарның чедир туттунмаанының дугайында эш О. Доржунуң корреспонденцизы бо чылын үнген № 26 (3996) «Шынга» парлаттынган.

СЭКП Чаа-Хөл райкомунуң секретары эш Т. Бегзиниң редакцияга дыңнатканы болза, ук корреспонденцияны колхозта партия организациязының бюрозунга чугаалашкаш, ферманың ажылында четпестерни үзүткаар хемчегларни алган. Мал чемин бир машина, шанактыг 12 аът доктаамал сөөрттүп турар, бызаа кажаазының септелгезин кылган болгаш малчыннар чурттаар бажыңнарны бо чылын чедир кылын ажыглалга кирерин планнаан.

Колхозтуң оъдарында

(Чеченчиткен чугаа)

Божалыгның мөкүлчек ак-ак элезин бүүрээлериниң кырындан көөрге, Бүүрээ ховуну кежилдир шейлүүлей бергилээн хөөлер чыдар. Ол дээрге трактор-биле далбыйлап каан мал одары-дыр. Бедик хар чалдарның бичии-ле ырак хажыызындан көөрге, оттан турган хойларның чүгле сирттери көзүлгүлээр.

Оъдарда колхөзтуң кодан хоюнуң кадарчызы хойларының мурнунда кирип алган, ужунда узун баглыг урук ыяжын чайгылап, хойларын ай дигилеп, аттыг оожум чортуп чор.

Кадарчыга чедир чорттуп келдим. Амыр-мендивисти солуштувус.

— Бо далбыйлап каан черниң бөгүн кайы хирезин оъдарладыр силер?—деп айтырдым.

—Дөө ол демдекке чедир,—деп, далбый изинин бир хажыызында оорга харның кырында тургузуп каан улуг борбак харже айты-дыр.

Колхозчу хойжу-биле биче чугаалажыксан турзумза-даа, хоюн дозуп, ынай-бээр чортар дээш, черле доктаавайн-дыр. Ам канчаар, аттарывыстан дүжүп, четкилеп алгаш кады кылаштажып, хөөрештивис.

Малдың байдалының дугайында доңчу тайылбырлавыдам дивезимзе-даа, ол дугайында чугаалап үнер боор деп эрээм:

— Малыңар кайы хире турып тур,— деп айтырдым.

— Кайы хире дээр боор ону, дүн-хүн чок шыңгыы хемчегларни ап турары-биле менди тур. Бо хемчегларни бичии-ле сулараадыр болза херек-даа нарыыдаар-ла.

— Чогум кандыг-кандыг хемчегларни ап турар силер, ынчаш?

— Бир чүүлүнде, нинти малдың иштинден күжү сулараап, чоорту баксыраан эгелеп чоруурларны ырак одарларже чорутпайн, аалга үзүп алгаш, камналгада чыдар, чүм оттуг, чоок черге, хүүрен-биле чер эжип оъдарлатпышаан, немелде чемнер: сиген, оолурба, сула, дус берип, хүнүн-не хар эргизин сугтарып турардыр бис. Ындыг малдар бисте ам алдан баш чедип тур. Ынчаарга бисте быжыглаттынган хойларның үш чүс ажыын трактор-биле далбыйлап каан бо черде одарладып турарывыс бо. Мындыг арга-ларны хереглевес болза, бо чер дээрге, хой кадып оттаар хамаан чок, не чок кылын харга орта кылаштан безин ыыдавас, кодан ышкаш халын дүжүп чоруур чүве-дир.

Колхозтуң хойжузу хойларын база кадап эргий дозуп каан, уламчылап чугаалады:

— Эмдик-чаан аът-шарылар, адаанэгин тевелер дээш бүгү-ле тыттар күштү далбый тырттарынче кирген, колхозтуң бүгү-ле күжүн мал ажылынче угландырган-дыр. Районнуң бүгү күжү малды хүр чыл ажырарынче угланган, район организацияларындан колхозтарга чүүцүн-биле дузалашпас чүве дээр! Малдың кажааларын түткулап бээрлер-дир. Мал чемгерер онгача-саваларны, далбый, хүүректорни безин кылгылаш, сөөрттүп экеп бээр. Аалдар санынга кээп, өөлчеге-биле чер эжип, мал азырап турарлар-дыр. Ам оон артык кандыг дуза херек боор? Хамык ужур ам бистиң бодувустан хамааржыр.

— Ол хире янзы-бүрү хемчегларни ап турда, чамдык черлерде мал чүге хорап турар дээр силер?

— Бо дээрге хойжулардан улуг хамаарылгалыг болдур ийин. Чамдык малчынларда малды изиг, серии үелерни таарыштырып турган одарладып семиртирин четче бодавас, чүгле малды оскунуп, чидирбезин кичээр, дүн-хүннүң дургузунда кажаага үр тургузар чүүлдер чок эвес болгай. Мындыг четпестер кончуг хоралыг болгаш ниитиниң мал ажылынга когарал чедирер.

База бир четпес чүве болза кышкы үеде чоорту баксырап чоруур малдарны овазарып көрүп, ону баш бурунгаар азырап, ажлар хемчегларни албайн, хөлүн эртир аргызыптар чүүл бар. Ынчаарга чамдык хойжулар, ылаңгыя кышкы үеде, малды маңнаштырбайн, туда дозуп кадарбас, улустуң чугаазы-биле алырга, «оранны одуртур, делегейни дээскиндир» шуштурып каавыдар боор-дур.

Трактор-биле далбыйлап каан черниң саглагар сарыг оъдун магадап, «оттуг-ла чер-дир аа бо» дээримге, малчын турган, чугаалады:

— Оттуг-ла чер. Бүзүн бистиң колхозтарның чылгызы маңаа турбаан болза, моон-даа артык оттуг, хой малга төттүнмес-ле оъдар турар турган. Кыштаглар чоогунуң оъдарын камнаар деп чүвени билип турза-даа, колхозтар баштаар черлери ону чедир көрбейн турары хомуданчыгдыр.

Ол аразында дөө куду бүүрээлер өдөөнде хойжу Чиңиттің малынга далбый тырттын берип турган тракторнуң даажы хөөртен соксан турып алды. Чугаалажып орган хойжум дыннаалап олура, менче хүлүмзүрүп көргүлээш, тайылбырлай-дыр:

— Бо эртен олар каранғы ишкиде турган, ажылдап үнген улус. Бистиң хоювуска ийи хүннүң оъдарын тырттын кааптырлар. Ам дараазында одарларже чоруурлар. Мал камгалап алыр дээш, уйгу-чыдын чок ажылдап турар, кайгамчык эрес эрлер боор, МТС-тиң дээре тракторили комсомолчу Сугдур Шимит биле оон дузалакчызы Комбужап Бады олар-дыр ийин. Бистиң мында колхозтуң муң үш чүс чыгам хоюнга ийи айдан бээр үзүк чок далбый тырттырып, оъдар-биле хандырып келди.

Мээң бо чугаалажып турганым кижи болза, Эрзин районнуң «Мөрен» колхозунуң мурнакчы хойжузу Кенден Лопсандыр. Ол эрткен чылын 150 төрүүр хойларындан 160 хураганнарны камгалап ап, колхозунга менди өстүрүп берген. Хой бүрүзүнден 1,8 кг дүк кыргын алыр турган, 1,9 кг дүктү кыргын алган. Ам Кенденде быжыглаан берген 240 төрүүр хойлардан 200 ажыг хойлар төрээн болгаш хураганнары бүрүн менди.

— Социалистиг чарышка: төрүүр 240 хойдан 240 хураганнарны менди камгалап ап, доруктурар болгаш бо чылын хой бүрүзүнден 2 кг дүктү кыргын алыр деп алган хүлээлгемни харын-даа ажыр күүсетсе деп оралдажып турар мен,— дээш, биче када бодангаи хире болганда, хойжум чугаазын мынчаар төндүрду:

— Бистин күүневистиң мурнунда салдынып турар бир улуг сорулга—чоннуң кижи бүрүзүнге онзаштыр эътти, сүүтү болгаш саржагны бүдүрер талазы-биле АКШ-ты эн чоокку үеде четпеш өртери болур деп чүвени билир бис. Ол маргыдаага типилгени чедип алырынга төлептиг салышкынны кылыр дээш, ажылдап турарывыс харын бо болгай.

Н. СУВАҢ-ООЛ.

Мал ажылынга мурнакчы дүржүлганы нептередириниң экономика талазы-биле чогумчалыы

Сөөлгү чылдар иштинде көдээ ажылагыйда чедип алдынган чедишкиннер база оон хөгжүдезиниң эки перспективалары чоннуң кижи бүрүзүнге онзаштыр эът, сүт болгаш саржыг бүдүрериниң талазы-биле АКШ-ты эн чоокку чылдарда чедер деп күрүнеиң чугула сорулгазын салыр арганы берген.

Ол сорулга болза кол-вол адырларының хөгжүдезиниң темпилери АКШ-тыындан өлөөн ажыг турар бистиң чурттуң улуг көдээ ажыл-агыйынга боттуг чүүл болуп турар. Сорулга болза чурттуң чонунуң эътке, сүтке, саржага болгаш өске-даа продуктуларга хереглелдерин бүрүн хандырарының деңнелинге чедир бүгү колхозтарга болгаш совхозтарга мал ажылының көдүрүүшкүнүн чедип алыры болур.

Бо сорулганы шиитпирлээринге мурнакчы дүржүлганы болгаш эртемниң чедишкиннерни ниитиниң мал ажылының практиказынга нептередириниң айтырыы көскү черни эөлээр ужурлуг. Хожудан турарларны мурнакчыларның дүржүлгазынга өөредир, мурнакчы ажыл-агыйларның болгаш малчыннарның ажылының деңнелинге чедир өрү тырттар херек. Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир болгаш күш-ажылдың база хөрөнгилериниң чарыгдалын кудуладыр арганы берип турар дыка хөй чаа, дешилгелиг чүүлдерни малчыннар боттарының ажылының практиказынга киирип турарлар.

Ындыг болза-даа кандыг-бир чаа хемчегни нептередириниң мурнунда экономика талазы-биле ажыктыының, практика талазы-биле таарымчалыының база күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң аргаларының талазы-биле бүдүрүлге чорудулгазын өөренип көөру эргежок чугула.

Ниитиниң мал ажылынга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн көвүдедириниң курлавырларының бирээзи болза чиик өртектиг бөдүүн мал кажааларынга малды баглавайн сула тудуп ажаап турары болур. Каа-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунда бүдүрүлгениң кол чорудулгаларын механизаставышаан, саар инектерни сула азырап ажаарының системазы чаңгыс олла шөлдерге малдың баш санын көвүдедир, күш-ажыл чарыгдалын кызырар арганы берип турар. Малды баглавайн азырап ажаарының системазының экономика талазы-биле таарымчалыын колхозтуң практиказы көргүскен. Ол моон адаанда түңнелдерден тодаргай көстүп турар:

	1955 ч.	1957 ч.
Саанчыларның саны	10 кижи	6 кижи
Бир саанчыга онзажыр инектер	13 баш	36 баш
Бир саар инектен сүт саалдазы	393 кг	1513 кг
Бир саанчының сагган сүүү	4,7 муң кг	34 муң кг
100 литр сүт бүдүрериге күш-хүннериниң чарыгдалы	17	4,3

Ынчангаш бир инекти азырап ажаарынга күш-хүннериниң чарыгдалы кудуулаан, бир саанчыга онзажыр инектериниң саны көвүдээн, 100 литр сүт бүдүрериге күш-хүннериниң чарыгдалы кызырылган, бир саанчының сагган сүүү 7 катан, а бир саар инек бүрүзүнден сүт саалдазы 4 катан өскен. Бо хемчег болза «Тиилелге» колхозтуң фермазынга чыл иштинде 21 муң чедир кижи-шагын камнап алыр арганы берген.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер төлөөде мал ажылының чорудулгаларын механизаставышаан, саар инектерни сула азырап ажаарының системазы чаңгыс олла шөлдерге малдың баш санын көвүдедир, күш-ажыл чарыгдалын кызырар арганы берип турар. Малды баглавайн азырап ажаарының системазының экономика талазы-биле таарымчалыын колхозтуң практиказы көргүскен. Ол моон адаанда түңнелдерден тодаргай көстүп турар:

	1955 ч.	1957 ч.
Саанчыларның саны	10 кижи	6 кижи
Бир саанчыга онзажыр инектер	13 баш	36 баш
Бир саар инектен сүт саалдазы	393 кг	1513 кг
Бир саанчының сагган сүүү	4,7 муң кг	34 муң кг
100 литр сүт бүдүрериге күш-хүннериниң чарыгдалы	17	4,3

Ынчангаш бир инекти азырап ажаарынга күш-хүннериниң чарыгдалы кудуулаан, бир саанчыга онзажыр инектериниң саны көвүдээн, 100 литр сүт бүдүрериге күш-хүннериниң чарыгдалы кызырылган, бир саанчының сагган сүүү 7 катан, а бир саар инек бүрүзүнден сүт саалдазы 4 катан өскен. Бо хемчег болза «Тиилелге» колхозтуң фермазынга чыл иштинде 21 муң чедир кижи-шагын камнап алыр арганы берген.

Оон аңгыда областың өлөөн хөй колхозтары мал чемнери белеткээринге, оларны малга болбазырадып бээринге херектиг хөй санныг, чамдыктары ук ажылагыйларга ажыктыг эвес янзы-бүрү механизмнерни сагып алгылааннар. Чижээ, Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунда картофель дөөраар машина, жмых кылыр херексел болгаш өске-даа механизмнер үш чыл иштинде кандыг-даа хөделиишкин чок аңаа-ла чыдар. Ажыл-агыйда жмых-даа чок, а картофели үрезинге белин четпестей бээр таварылгада эл машиналарны хөй хөренги чарыгдап садып алганын кижи кайгаар чүве.

Ынчангаш колхозка экономика талазы-биле ажыктыг, малчыннарның күш-ажылын комплексилиг механизастап шыдаар машиналарны садып алыры чугула.

Инектериниң суггарылгазын, мал чемнерин белеткээрин база сөөрттүрүн бүрүнү-биле механизастазында безин бир эвес инектерни саарын механизаставас болза хөй күш-ажылды камнап ап шыдавас. Инектерни машина күжү-биле саарының үезинде суггарылганы механизастаары бир центнер сүт бүдүрериге күш-ажыл чарыгдалын ийи катап кызырар арганы бээр. «Тиилелге» колхозтуң фермазынга бир кубометр суугну аът-биле сөөрттүрүнге 326 минута, хол насосу-биле кудуктан үндүрериге 270 минута чарыгдаттынып турган болза автосуггарылганы тургускан соонда чүгле 2 минута чарыгдаттынар апарган. Оон-биле кады ферманың бүгү инектериниң сүт саалдазы хүн-бүрүде 300 литр чедир, азы 15 хуу көвүдээн.

Сөөлгү үеде областың дыка хөй колхозтары бызааларны тус-тус клеткаларга азырап ажаар, а 6 ай четкен бызааларны баглаар арганы калбаа-биле нептередип турар апарган. Ол болза бызааларның кадынга хоралыг болгаш ажыл-агыйга өлөөн аар өртектиг. Чижээ, Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозбызааларны тус-тус клеткаларда ажаал турар. Ол чорук клеткалар өөлеп турар шөлду бүрүн ажыглаар арганы бербейн турар болгаш аар өртектиг хөй клеткалар тударынга немелде чарыгдал үндүрериниг негеп турар.

Сүт саалдазын бедидериниң чаа курлавырларын дилеп тывар талазы-биле бистиң областың өлөөн хөй колхозтарының дүржүлгалы улуг ужур-дузалыг. Инектер бызаалагыже чедир 60 хонук бүрүнгаар оларның сүдүн сөөлдүрар эргижээн практика колхозтарда болгаш совхозтарда ам-даа бар. Ол болза сүт бүдүрериге көвүдедириге моондак болуп турар. Инектериниң сүдүн бызаалагыже чедир 30 хонук бүрүнгаар сөөлдүрүп болурун, оон-биле кады инектериниң бызаалашкынынга белеткелдиг хуусаазын кызырын болурун Бии-Хем, Каа-Хем районнарның өлөөн хөй колхозтарының практиказы хереченген турар. Бо чорук өөрүт угланышкынныг инек бүрүзүнден 100 литр сүүү, азы область ниитизи-биле 800 тонна сүүү немештир алыр арганы берип турар. Бо хемчегни областың колхозтарының болгаш совхозтарының бүгү фермалары калбаа-биле ажыглаар ужурлуг.

Чамдык колхозтарның даргалары болгаш зоотехниктери инектер бызаалаан соонда 2 — 3 ай болганда эдериштирерин өй-тавыында байдал кылдыр көрүп, оон-биле сүт саалдазының хуусаазын узадып, сүт саалдазын көвүдедип турарывыс ол деп санап турар. Ол болза ажыл-агыйжы эвес, алдаргалдыг болал-дыр. Херек кырында инек бызаалаан соонда 30 — 40 хонганда эдериштирери өй-тавыында хемчег болур болгаш ол хемчегни боттандырган ажыл-агый саар инек бүрүзүнден 200 литр сүүү немей ап болур. Амгы үеде инектериниң чүгле 7,5 хуузу өй-тавында хуусаада, 43 хуузу инектер бызаалаан соонда 3 ай болганда, 47,5 хуузу 2-3 ай болганда эдержилгеге кирип турар, а 2 хуузу шуут эдержилгеге кирбейн турар. Оон ужурунда ажыл-агый бүрүү чүгле сүүү эвес, харын бүдүн чыл иштинде 2-3 бызааларны чидирип турар. Бир эвес инектер бызаалаан соонда 30 — 40 хонганда оларны тудуп эдериштирер азы тарын бөөзадыр арганы калбаа-биле нептередир болза область чыл иштинде 1200 тонна немелде сүүү алыры чугаа чок.

Бызааларга сүт ижиртириниң нормазын кызырар талазы-биле Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу», Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозтарының дүржүлгазы өлөөн солун болуп турар. Ол ажыл-агыйлар бызаага 200 литр сүт бээриниң орнунга 120 — 150 литрни берип турар. Оон-биле кады өске чемнер бээрин көвүдедип турар. Чижээ, 420 литр тырткан сүүү, 120 литр сула киселин, 120 кг шыктыг болгаш 80 кг концентрат чемнерни берип турар. Ындыг хемчөөлдиг чемнер-биле бызаалар төрүүтүнгенинден эгелээн 6 ай назылыынга чедир чемгерип турар. Ол үеде бызаалардың дүн-хүн иштинде деңзи немелдези 650 — 700 грамм болуп турар.

Эът бүдүрерин көвүдедири мал ажылында кол сорулга. Бистиң малчыннарывыс малдың эът продуктуулуун бедидериниң чаа курлавырларны дилеп тыварын үргүлчүлеп турар. Мыйыстыг бода малды болгаш хойларны одарладып семиртирин калбаа-биле ажыглап турар. 1957 чылда областың күрүнеге дужаган хойларының ортумак дириг деңзизи 45 кг., а Тожу районнуң колхозтарының—50 кг., мыйыстыг бода малының — 291 кг болганын чугаалаарга четчир. Сөөлгү чылдар иштинде малдың эът продуктуулуун бедидериниң чаа курлавырлары илеретти нген. Каа-Хем районнуң «Тиилелге», Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозтарында, «Өөк» совхозта болгаш өске-даа ажыл-агыйларда чаңгыс инекке ийи бызааларны телиштирин өмзирер арганы ажыглап турар апарган.

Каа-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң инек кадарчызы эш Кузнецов 1957 чылда 32 инектерге 64 бызааларны телиштирип өмзиргеш, бызаа бүрүзүнден дүн-хүн иштинде 640 грамм дириг деңзини алган. Бызааларны инектерге телиштирип өмзирерге олар дүрген өөр болгаш саанчыларның база бызаа ажаакчыларының саны кызырлыр дээрзин чугаалаар херек. Ол колхозта «Зойка» деп молдурга 8 ай назылыында 187 килограмм, а «Орел» деп шарыжык бир харлыында 250 кг дириг деңзилиг болган. Амгы үеде колхозта 13 инектерге 30 бызааларны телиштирип алыраап турар, оларның иштинден 5 инектер үш-үш бызааларны өмзирип турар. Бир эвес бо хемчегни экономика талазы-биле анализтеп көөр болза мындыг түңнелди көрүп болур. 1956 чылда бир центнер инек өөдүнге 22 күш-хүннерин болгаш 441 рубльди чарыгдап турган болза, 1957 чылда 13,66 күш-хүннерин база 32 рубль

Совет хоойлу социалистиг өнчү-хөреңгиниң камгалалында

Бистиң улуг Төрөөн чуртувустуң социалистиг өнчүзүн совет хоойлулар бүгү хемчеглер-биле камгалап турар. Күрүненин болгаш хөй-ниитиниң өнчүзүн кандыг-даа кажар, оптуг аргалар хереглеп тургаш оорлап, самчыгдаар кижилер чогуур үеэнде илереп, хоойлунуң харыысалгазынга онаажып турарлар.

Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык нефть базазының бензин кудукчузу турган К. Садовский, бензин хүлээп алыкчызы турган Е. Кыслаев олар бензинниң дизизин кг-дан литрге шилчиткеш, чылдың изиг, соок үеларинде оон деңгизинин улгадып, бичелеп турар шыгарын барымдаалавайн, машиналарга кудуп берип тургаш дыка хөй артыкшылдыг бензинни чыылдырып ап турганнар.

Самчыгдакчылар ол алган бензинин сайгарар сорулга-биле Кызыл-Мажалык АТБ-ның чоллачылары турган М. Артеменко, П. Писарев, Кызыл № 1 АТБ-зының чоллачызы турган Н. Быкасов оларны боттарының кем-буруулуг бөлүүнге киирип алган.

Күскү дүжүт ажаап алышкынының үеэнде колхозтарның бензинге хереглелин ажыглаашы, Садовский, Кыслаев олар чоллачы Писаревти дамчыштыр Барыын-Хемчик районнуң «Ленин оруу» колхозунга 1212 кг бензинни саткаш, оон өртээнге 468 рубльди, 600 кг капустаны, 140 кг кызыл-тасты болгаш 400 кг кызыл-тас өдүрүүн ап, аразынга үлешкеннер.

Садовский биле Артеменко Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунга 2202 кг бензинни саткаш, оон өртээ 3675 рубльди ажыглааннар. Артеменко ол-ла колхозка 800 литр бензинни саткаш, оон өртээ 880 рубльди бодунга шингээткен. Кыслаев биле Быкасов олар Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг колхозунга 2782 кг бензинни саткаш, оон өртээнге алганы 4085 рубльди база-ла боттарынга шингээткени истелгеден илерээн.

Область суду бөлүк самчыгдакчыларның хөрээн көргеш, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң 1947 чылдың июнь 4-те үндүргени «Күрүненин болгаш хөй-ниитиниң өнчүзүн оорлап самчыгдааны дээш харыысалга дугайында» Чарлыктың 2-ги үүлү-биле Садовский, Кыслаев, Писарев, Артеменко, Быкасов оларның тус-бүрүзүн он чылда эдип чазаар күш-ажыл лагеринге шиитткеш, келдерел дугайында 1957 чылдың ноябрь 1-деги чарлыкты өзугаар шиитти-ргеннериниң кеземчезинин хуусаазының чартынын казаан.

Бо чорук-биле холбаштыр чамдык удуртукчу ажылдакчыларның хоойлу өзугаар хүлээлгезин күрүне мурнунга канчаар күүседип турарын демдеглээри чугула. Совет чуртка нефть тывыжы күрүненин холунда турар. Ону чүгле күрүне организацияларындан садып үндүрери билдиг-гир.

Ындыг турда-ла Барыын-Хемчик районнуң «Ленин оруу» колхозунуң даргазының оралакчызы Сюрюн, Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң даргазы Глотов база ол районнуң Жданов аттыг колхозунуң даргазы Мөмбей-оол оларның чоллачылардан хөй бензинни садып алгаш, оон өртээ дээш хөй-ниитиниң акша-хөреңгизин хуу кижилерге санап берип турганын самчыгдакчыларга өмзәришкен чорук кылдыр область суду демдеглээн.

Хуу кижилерден кывар, чаар материалдар садып алыр бо ышкаш буруу практика Таңды болгаш Каа-Хем районнарның чамдык колхозтар удуртукчуларынга турганын база айтыры чугула.

Күрүненин өнчүзүн янзы-бүрү аргабиле оорлаар идегеттерге удур демиселди күштелдирер херек. Кем-буруулуг үүлгедиглерни биле тура чажырган кижилерни оларга киришкеннер кылдыр саналаш, кеземче харыысалгазынче киирерин совет хоойлу шыңгыы негеп турар.

С. ШАЛЧИМА,
область судунуң кежигүү.

Ильинка суур чаагайжып турар

Каа-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң төвү Ильинка суур чыл бүрүде сайзырап турар.

1957 чылда аңаа участок эмнелгези ажыттынган. Ол эмнелге чериниң бажыңы таарымчалыг болгаш эргежок чугула дериг-херексел-дер-биле хандыртынган. Ында аарыг кижилер манаарының, эмчиниң хүлээп ап, шинчииринин база эр, хөрөөжен кижилерни чыттырып эмнээриниң тус-тус өрөөлдери болгаш бөжүдулга өрөөли база өске-даа черлер бар.

Почта салбырының чаа тудуун суурда ажыглалда киирген. Ында телефон коммутатору, радио белдири ажылдап турар. Суурда бус-биле изидер ниитиниң чунар бажыңы база ажыглалда кирген. Суурнуң чанынга Сой хемниң кыдыында колхозчу паркты 1957 чылда ажыткан, бо чылын ол улам чаагайжыыр.

Районда бир-ле дугаар 3 каыт бажың тудуун «Тиилелге» колхозта 1957 чылда эгелээн. Ам оон чамдык өрөөлдери ажыглалда кирген. Ында ылаңгыя 200 олуттуг көрүлде залы, концерт көргүзерде белеткенир өрөөл, кинобудка болгаш тон азар черлер бар. Номчулга залдыг библиотека болгаш танцылаар делгем зал база ында бар. Ол-ла бажыңда төлевилел өзугаар кылдынган 4 өрөөлдерлиг уруглар яслизи болгаш колхоз даргазының, бухгалтериянын, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемнилериниң, көдээ Советтиң ажылдаар кабинеттери, чорук кижилериниң хонар өрөөли, буфет турар чер база бар. Бажыңны бус-биле изидип турар болгаш электрижиткен. Клуб, библиотека болгаш колхоз конторазы турган черлер хосталган. Оларны чуртталга бажыңнары кылдыр ажыглаар. Төлевилел өзугаар кылдынган көдээ магазин бажыңы база удавас ажыглалга киирер.

Колхоз тургузуун улам ынай хөгжүдер болгаш МТС-терни эде оранизастаар дугайында СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң доктаалын танышкаш, колхоз бо чылын көдээ ажыл-агый машиналарын садып алыр деп шиитпирлээни-биле чергелештир 1958 чылда колхозка чаа-чаа тудуглар улам немежир болгаш механизация калбарар. Ам колхозта төлевилел өзугаар 200 баш инек кирер кажааны, механизастаттынган туйбу бүдүрүлгезин кылырының материалдарын белеткеп, ону тудуг шөлүнге сөөрттүрүн шалыпкын чорудуп турар.

Ильинка суурнуң улам чаагайжып, өзүп турарының бо барымдаалары чоннуң маадырлыг күш-ажылының база бир кеску илерээшкини болуп турар.

Я. ДОРЖУ.

Мал ажылынга мурнакчы дуржулганы нептередириниң экономика талазы-биле чогумчалыы

48 копеекти чарыгдаан ийикпе 8,3 күш-хүннерин болгаш 409 рубльди кудулаткан. Ол болза акша-хөреңгилериниң болгаш күш-ажылдың чарыгдалын дыка чиигеткени болур. Бо хемчег болза колхоз болгаш совхоз бүрүзүнүң ажыглалы болур ужурлуг.

Эьт бүдүреринге күш-ажыл чарыгдалын кудуладырынга хаваннарны бөлүк-бөлүү-биле азыраар арганы нептередири кеску черни өлеп турар. Хаваннарны бөлүү-биле чемгерерин организастаары семирттилге үеэнде күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 5 катап бедидер.

«Элегес» совхозта ындыг чемгерилгени нептереткенде хаваннарның дүн-хүн иштинде деңзи немелдеи 15 хуу бедээн болгаш хаваннарны семирттириниң хуусаазы ийи недель кызырылган база хаван эьдиниң бөт-өртээ кудулаан. Каа-Хем районнуң Ленин аттыг, «Тиилелге» колхозтарынга хаваннарны бөлүктеп азырап ажаганы күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 6 катап өстүрерин хандырган болгаш бир кижи 120—200 баш хаваннарны азыраар арганы берген. Ол болза хаван кажаларын эде туткаш ол-ла кажааларга турар хаваннарны ийи катап көвүдедир болгаш 1 центнер хаван эьдин көвүдедиринге 100 күш-хүннери чарыгдап турганын 35 күш-хүннеринге чедир кызырар арганы колхозтарга берген.

Хой ажылынга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге тарып боозадылга, хойларны кыжын оолдадыры, электри кыргылданы нептередири чугула хемчег болуп турар.

1957 чылда областың колхозтары болгаш совхозтары 211 муң баш хойларны тарып боозаткан. Ол болза аар өртектиг хөй санныг үрелиг кошкарларны азырап ажаарын кызырар арганы берген. 1957 чылда областа 320 муң ажыг баш хойларны электри кыргылда агрегаттары-биле кыргаан, ол болза хой кыргыыр талазы-биле күш-ажыл чарыгдалын 7 катап кызырар болгаш дүк кыргылдазын баш бүрүзүнден 200 грамм бедидер арганы берген. Электри кыргылданы нептереткенинден колхозтар 45 муң күш-хүннерин камнап алганын чугаалаарга-ла четчир, Хойларның механиктиг кыргылдазын чер болганга нептередири бистин областа 80 тонна дүктү немештир алыр болгаш оон-биле кады колхозчуларның күш-ажылын 250 муң күш-хүннер хире камнаарын баштайгы саналгалар көргүзүп турар.

Бо бүгү чижектер болза мурнакчы дуржулганы нептередирин оон экономика талазы-биле ажыктын барымдаалаарын херечилеп турар. Бүгү колхозтарга болгаш совхозтарга мурнакчыларның чедиишкиннерин нептередири районнарның партия, совет органнарының чугула сорулгазы болур.

В. СОКОЛОВ.
областың көдээ ажыл-агый эргелелиниң начальнигиниң оралакчызы.

Польша Улус Республика. Чоокта чаа Вроцлавта ыяш үлетүрүүнүң конструктор бюросу «Дзик» деп чаа тракторнуң шенелде хевирин бүдүрүп үндүрген. Ол тракторну колдуунда-ла ыяш олуртулгаларынга болгаш садтар чаагайжыдарынга хереглээр.

«Дзик» сес аът күштүг күчүлүг хөделдирикчилиг болгаш башкарылгазы бөлөн эштиг бооп турар. 1958 чылда Польша Улус Республикага 300 ындыг тракторларны азыглыг херексел-дериниң комплектилери-биле катап бүдүрүп үндүрер.

Польшаның тел фотоагентилелиниң фотозу.

Тайбың-ның Бүгү делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң сессиязының бүдүүзүнде

ДЕЛИ. (СЭТА). Тайбыңның Бүгү делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң сессиязы бодунуң ажылын Делиге эгелээр, оон киржикчилери делегейниң амгы байдалының айтырыгларын, а ол ышкаш чепсеглениишкиннерни дүжүрер болгаш тайбың кожа-хелбээ турар дээш улустарның бо чылдың июльда Стокгольмга болур Бүгү-делегей конгрезинге белеткел-биле холбаалыг айтырыгларны чугаалажыр.

Тайбыңның Бүгү делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң амгы сессиязы-биле холбаштыр Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң секретариадының медеглелин Делиге болган парлалга конференциязынга чарлаан. Тайбыңның Бүгү делегей Чөвүлелиниң сессиязын чыл четпес үе мурнунда Коломбога эрттиргениниң соонда, амгы сессиязын Делиге эрттирери Азияның өзүп турар ролюн бүгү-ниити хүлээп көргениниң, бүгү делегейде тайбыңның быжыкканының чаа херечизи болуп турар деп ол медеглелде чугаалаан. Калчаалыг атомнуг кыжаныышкынны, шериг чарыгдалдары, соок дайынны болгаш колониализмниң үзүн-баазын артынчызын узуткаар дээш чугаалажыышкыннар чорудар негелделер бүгү делегейде улам-на калбарып турар мындыг үеде Тайбыңның Бүгү делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң сессиязы чыгыып турар-дыр деп медеглелде айыткан.

Тайбыңның Бүгү делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң сессиязы болза чепсеглениишкиннерни дүжүрер болгаш тайбың кожа-хелбээ турар дээш улустарның Бүгү делегей конгрезин Стокгольмга эрттиреринин белеткелинге чугула үе болур деп медеглелде чугаалаан. Тайбынны камгалап турар бүгү-ле кижилер дүрген ужуражып болгаш боттарының сорулгаларын хостуг чугаалажып, дугуржуушкунну чедип алын дээш ол чоруктун эргежок чугулазын билип турарының ужурунда ол конгрести Тайбыңның Бүгү делегей Чөвүлели чыылдырып турар.

Тайбыңның Бүгү делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң сессиязынга киржири-биле 28 чурттарның төлөөлекчилери, оларның иштинде Н. С. Тихонов, И. Г. Эренбург, А. А. Сурков, М. И. Котов, В. А. Сорокин составтыг совет төлөөлер база Делиде чеде бергеннер.

Польшаның чонунуң саны

ВАРШАВА. (СЭТА). Төп статистика эргелелиниң медээзин өзугаар алырга, Польша Улус Республиканың чонунуң саны 1957 чылдың декабрьның төнчүзүнде 28.535 муң кижи болган. Хоорайларга болгаш хоорай хевирлиг суурларда барык 13 миллион кижи чурттап турар.

Польшаның парлалга агентилелиниң дыңнатканын өзугаар алырга, эң-не сырый чурттакчылыг воеводство болза 3.139 муң кижи чоннуг Котовица воеводство болуп турар. Ийиги черде—Варшава воеводствозу (2.287 муң), үшкү черде — Краков воеводствозу (1.989 муң) болуп турар. Варшавада 1.069 муң кижи чурттап турар. Чоннуң санының талазы-биле ийиги хоорай Лодзь (687 муң) болур. Оон соонда Краков (469 муң) болгаш Вроцлав (369 муң) кирип турар.

Совет дайынчыларны найыралчы үдеп турары

БУДАПЕШТ. (СЭТА). ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштериндеи немей кызырылда дугайында Совет чазактың шиитпирин өзугаар Венгрияның девискээринден чоруп турар Совет Армияның дайынчыларын Папа (Веспрем областа) хоорайның чону чылыы-биле үдеп чоруткан.

Партия организацияларының болгаш хоорай Совединиң удуртукчулары, хоорай бүдүрүлгелериниң болгаш Төрөөн чуртунче эөп чаныы турар совет шериг кезектериниң төлөөлекчилери Венгрияны хостаары дээш тулчуушкуннарга өлген совет маадырларга тураскаалдың базынга чечектер салган.

Үделге-биле холбаштыр хөй муң кижилиг митинг болган.

Финляндияда реаксылыг идегеттерниң ажыл-чорудулгазының күштелгени

СТОКГОЛЬМ. (СЭТА). «Экспрессен» солун Хельсинкиде бодунуң ажылдакчызы П. О. Барктың үүлүн парлаан, ында демдеглеп турарын өзугаар алырга, Финляндияда реаксылыг идегеттер улам-на идепкейжип турар. Фин парлалгага антидемократтыг кампанияны мурнундагы фашистер чорудуп турар деп ында айыткан.

Төөп талада кызыгаарны эде көрүүнүң негелделериниң дугайында, лапуас шимчээшкини (Финляндияга фашис идегеттериниң шимчээшкини.— Ред.) хевирлиг организацияларның чаа тургустунганының дугайында болгаш демократияга удур угланган үүлдериниң дугайында чугаа чоруп турар деп автор бижээн. Национализчи хөөннүң шыңгыы нептереп эгелээни канчаарга-да илергей болуп турар деп П. О. Барк айыткан.

Реаксылыг угланыышкыннарның дашты-кы политиканың талазында илергейлеттинип турар апарганы онза айымылдыг болуп турар деп автор демдеглээн. «Пазсикивиниң шугумун» эде көөр дээш база Финляндияның КНО-да политиказын эде көөр дээш кампания чогуур бөлүктерде чоруп турар деп Барк бижээн.

ХЕЛЬСИНКИ. (СЭТА). — «Экспрессен» солунга П. О. Барктың үүлүнден үзүүлү парлаан «Пявян саномат» солун демократтыг хөөн киргеи бүгү-ле хамаатыларны дүвүредип турар болуушкуннар сөөлгү үеде Финляндияда илергейлеттинип турар деп бодунуң талалындан демдеглээн. Солуннуң бодалы-биле алырга, чуртта амгы байдал-биле холбаштыр либеральдыг буржуаз бөлүктериниң дүвүрээзининиң дугайын барымдаалап көөр арганы П. О. Барктың үүлү берип турар.

Шпионнарны дүрүм өзугаар шаажылап шиитткен

ХАНОЙ. (СЭТА). Хоралакчы ажыл-чорудулганы чорудары-биле болгаш шпиончу медээлерни чыыры-биле ВДР-же чоруттунган 14 америк-игодиньдьемчи агентилерни март 19-та Ханойга ажык судка судтаан деп Вьетнамның информация агентилели дыңнаткан.

Ол агентилер 1956 чылдың төнчүзүнде «соцгу-вьетнамның антикоммунистиг фронтузу» дээр шпиончу организацияны тургусканнар. Француз чазактың Ханойда кол төлээ чериниң бир ажылдакчызын дамчыштыр олар Сайгонда америк болгаш игодиньдьемчи шпион организациялардан, оон ыдай Нго Динь Дьемниң дүжмазы болгаш политиктиг чөвүлекчизи Нго Дкнь Иьюден айтыышкыннарны ап турганнар. Агентилер болза ВДР-ниң партиязының болгаш чазааның харыысалгалыг ажылдакчыларын өлүрер дээр чорукту белеткеп, а ол ышкаш Соңгу Вьетнамның чамдык можуларынга үй-балай чоруктарны организастаарын оралдашканнар, ынчалза-даа олар оозун чедип ап шыдаваннар.

Сайгондан боттарының чагырыкчыларының дужаалын өзугаар шпион организацияның өлүрүкчү баштыңы Нгуен Куанг Хай Соңгу Вьетнамче боо-чепсекти, радио дамчыдыкчыларын болгаш өске-даа шпион чепсектерни октаарда Сайгондан чоруткан судноларда болгаш самолеттар базар черлерни далай кавызы болгаш даглыг районнардан дилеп турган.

Бүгү шпионнар боттарын кем-буруулуг деп миннир ужурга таварышканнар.

Шпион организацияның өлүрүкчү баштыңы Нгуен Куанг Хайны бүгү хөреңгизин хавырбыштаан, өлүрүп шаажылаар деп шиитткен, 11 агентилерни ийи чылдан 25 чыл чедир хуусаада кара бажыңнаар деп шиитткен. Ийи агентилер боттарының кем-бурууларын чүгээнин ханызындан миннин илергейлээ[illegible], оларны келдереткен.

Судтуң залынга олуржуп турган Ханойнуң чонунуң 10 муң ажыг төлөөлекчилери шпионнарны шиитткенин изин-биле чүүлдүгүнүн утказаннар.

Иракта байдал

КАИР. (СЭТА). Парлалга дыңналыгларын өзугаар алырга Ирактың 42 политиктиг кеску ажылдакчылары, оон иштинде шаандакы премьер-министрлер, сенаттың шаандакы даргазы болгаш депутаттар палатазының кежигүннери премьер-министр Нури Саидке чагаа чорудуп, ирак чазактың политиказын ол чагаазында буруу шаап, а ол ышкаш агрессчи багдад кереэзинден Иракты үнерин болгаш Англия-биле дең эргелиг эвес дугуржулгаларны күш чок болдурарын негээннер.

Иракты политиктиг ажылдакчылары чуртка конституция өзугаар хосталганларны катап тургузарын болгаш политика талазы-биле хоругдаттырган бүгү-ле кижилерни хостаарын база негээннер.

БЕЙРУТ. (СЭТА). Ливанның «Ас-Сиаса» солуну Иракта иштики политиктиг болуушкуннарның дугайын дыңнатпышаан, ол чуртта тургустунган дүшкүүрлүг байдалдың дугайын билир кижилерниң чугааларын парлап турар.

Амгы ирак чазактың империалистиг политиказынга болгаш агрессчи багдад блогунга чурттун киржилгелинге улур улустуң шимчээшкини Иракта сөөлгү үеде күштелгенин ол солун бижээн. Иракты найыслалы—Багдадка болгаш өске-даа хоорайларга хөй кижилиг чыскаалдар болган, оларга Иракты политиктиг кеску ажылдакчылары, ирак парламентиниң шаандакы министрлери болгаш депутаттары киришкен.

Чыскаалганнар: «Каттышкан араб республика делгерезин!», «Багдад кереэзи чок болзун!», «Эйзенхауэрниң доктриназы чок болзун!» деп лозунгуларны салып чорааннар. Чамдык черлерге чыскаалганнарның болгаш полицияның аразынга хан төгүүшкүнүүр таварлажыышкыннар болуп тургулаан. Хөй-хөй кижилер өлүрткен болгаш балыглаттырган.

Антиимпериалистиг шимчээшкин Иракты мурнуу талакы районнарында база нептерээн. Иракта англи империалистериниң тергиделинге удурланыышкынның демдээ кылдыр чурттун мурнуу талазында турар Басра портка өлөөн каш англи судноларны иракта өрттедипкеннер.

Барыын-герман ужудукчуларны Англия өөредип турар

ЛОНДОН. (СЭТА). Барыын-герман чепсектиг күштерни чепсегээринге, а ол ышкаш Барыын Германияның шериг ужудукчуларын өөредиринге Англия дузалап турар дээрзин англи далай министерствозу албан өзузу-биле миннип көрген.

Далай министерствозунуң чарлаан медеглелинде чугаалап турары болза, «НАТО эвилелчилериниң шериг флоттары-биле кады ажылдажыганың политиказынга дүүштүр англи флот герман далай ужар-чүүлүн чепсеглээр болгаш оон кадрларын өөредир талазы-биле герман флотка дузалап турар».

Герман шериг ужар-чүүлү англи хевирниң самолеттары-биле чепсеглеттинип турар, а англи флот хайгааракчы ужудукчуларны болгаш дузалаар ажылдакчыларны өөредир талазы-биле герман флотка дузалап турар деп медеглелде айыткан. Англи самолеттарга ужар барыын-герман ужудукчулар болгаш техниктиг ажылдакчылар англи далай ужар-чүүлүнүң баазаларында амгы үеде өөредилге эрттип турар.

Калчаалыг дайын белеткелдериниң үре-түңнелдери

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-та Висконсин штатка болган айыылдыг чаа таварылганың дугайын парлалга дыңнадып турар. Шебойган-Фолс хоорайның чоогунга өөредилге боолаашкыннарынга киржип турган «В-47» деп реактивтиг бомбалакчы самолет март 17-ниң кежээзинде чурттакчылыг ийи черни «алдагдал-биле» боолап турган.

Чикагонуң болгаш өске-даа черлерниң солуннарының дыңнатканын өзугаар алырга бомбалакчы самолеттуң октары Шебойган-Фолс болгаш Устберг хоорайларының бажыңнарынга болгаш кудумчуларынга дүшкүлээн. Ийи хоорайларның кайызындан-даа каш-даа бажыңнар үрелген деп «Чикаго трибюн» солун айыткан.

Өөредилге адыышкынының соонда арткан каш борбак октарны бомбалакчы самолет «таварылга-биле» бадырыпкан деп америк шериг-агаар күштериниң төлөөлекчилери бадыткап турарлар.

Мурнуу Каролинада Флоренстиң чоогунга «оъктаттынмаан» ядролуг бомбаның дүшкениниң соонда недель болганда болдунган ол таварылга чоннуң ортузунга улуг дүвүрээзинни хайныктырган. «Чикаго трибюн» солуннуң корреспондентизи «ол хоорайларның чурттакчылары хөлөөшкин-биле хаара туттунган» деп дыңнаткан. Висконсин штаттан төлөөлекчилер палатазының кежигүү Уильям Ван Пелт ол таварылга-биле холбаштыр медеглел кылып, ындыг янзылыг таварылгаларны болдурбазының хемчеглерин алырын негээн.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Кызылдың күрүненин педагогика институдунуң заочный салбыры хүлээп алыышкынны чарлап тур

Физика-математика факультединге болгаш дылдың болгаш литератураның факультединге (тыва дыл болгаш литература база орус дыл болгаш литература талазы-биле тускай эртемнин) бирги курска ортумак эртемниг кижилерни база үшкү курска 1939 чылда болгаш оон соңгаар башкы институттары доосканнарны (киреринин экзаменнери чокка) хүлээп алыр.

Институтка киреринге эргежок чугула билдириишкинни дараазында документилер-биле кады институттуң директорунга киирер:

1. Допчу намдар.
2. Ортумак эртемниг дугайында документ (боду).
3. (3x4 см) хемчээлдиг дөрт фото чуруктар.
4. Күш-ажыл дептериниң үшта бижилге.
5. Ажылдап турар чериниң шынзылга.
6. Эмчи шынзылгазы.
7. Чурттап турар чериниң шынзылга.

Билдириишкиннер киреринин хуусаазы апрель 1-ден июнь 15-ке чедир. Киреринин экзаменнери июнь 15-тен 25-ке чедир дараазында эртемнерге дужаар:

а) 1-ги курска тыва дыл болгаш литература талазы-биле тускай эртемге: орус дыл болгаш литература (аас-биле), тыва дыл болгаш литература (бижимел болгаш аас-биле), ССРЭ төөгүзү.

б) орус дыл болгаш литература талазы-биле тускай эртемге: орус дыл болгаш литература (бижимел болгаш аас-биле), ССРЭ төөгүзү;

в) филика-математика факультединге: орус дыл болгаш литература (бижимел-биле), математика (бижимел болгаш аас-биле), физика (аас-биле).

Июль 1-ден август 5-ке чедир пединститутка чаа хүлээп алдынган заочниктер эгелеп киреринин сессиязын эрттерлер.

Заочниктериниң лаборатор-экзаменнерлиг сессиязы июнь 20-ден июль 25-ке чедир бооп эрттер.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация кылдызының 3—88, харыысалгалыг секретарының, культура болгаш амыдырал кылдызының база бухгалтериянын 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый кылдыстериниң 3—68, чагаа кылдызының 3—65.

ТС—00685. Культура эргелелиниң типографиязы.